



Helsinki



21.6.2023

Anvisningar för strukturellt skydd av befolkningen i Helsingfors 2023 offentlig del

Tjänster för ledning och planering av befolkningsskyddet

Innehåll

1.	Inledning	5
2.	Strategin för befolkningsskyddet.....	6
3.	Bygge av skyddsrum i Helsingfors.....	7
3.1.	Skyddsrum i hus och gemensamma skyddsrum för fastigheter.....	7
3.2.	Områdesbyggande 1960–2020 och gemensamma bergskyddsrum	8
3.3.	Allmänna bergskyddsrum	8
4.	Den regionala fördelningen av skyddsrum och områdenas särdrag	8
4.1.	Fördelningen av befolkningsskyddsplatser enligt stordistrikt	9
4.2.	Tillfälliga skyddsrum	23
4.3.	Övriga skydd mot splitter	23
5.	Befolkningsskyddsutbildning och beredskapsplanering.....	24
5.1.	Organisationer som ordnar utbildning.....	24
5.2.	Vem ska utbildas till skyddsrumsskötare och säkerhetspersonal	24
5.3.	Grunderna i skyddet	24
5.4.	Användningsändamålet och funktionen hos utrustningen i skyddet	25
5.5.	Utarbetande av en tömningsplan.....	25
5.6.	Utarbetande av en plan för ibruktagande.....	25
5.7.	Arrangemang under tiden man tar skydd.....	26
5.8.	Upprätthållande av färdigheterna bl.a. regelbunden kontroll och testning av skyddsanordningar, täthetsprov, inventering av material och kompletterande anskaffningar.....	26
5.9.	Verksamhet som bergsskyddsperson i den allmänna befolkningsskyddsorganisationen.....	26
6.	Underhåll av skydden i fastigheters skyddsrum.....	28
6.1.	Centrala objekt för inspektioner och underhåll i skyddsrummen.....	28
6.1.1.	Kommunikationsförbindelser.....	28
6.1.2.	Beständighet mot ras	29
6.1.3.	Gastäthet – slussrum – dörrar och ventiler	29
6.1.4.	Ventilationsanordning, filter och kanalsystem	29
6.1.5.	Fasta vattenställen, avlopp och uppdämningsventiler.....	31
6.1.6.	Vattenbehållare, sopkärl och toorklosetter.....	31
6.1.7.	Skyddets verktyg och skyddsmaterial	32
6.1.8.	Annat material som behövs då man tar skydd	32
6.1.9.	Eventuell reservkraft och lagring av bränsle samt anskaffningsplan.....	33
6.1.10.	Utbildning	33
7.	Verksamhet under tid man tar skydd	33
7.1.	Inledandet av skyddet och organiseringen av befolkningsskyddet	33
7.1.1.	Aktörernas uppgifter.....	34
7.1.2.	Höjning av beredskapen – beredskapsläget i skyddsrummet	34

7.1.3.	Att beakta i att ta skydd.....	35
7.1.4.	Sällskapsdjur.....	35
7.2.	Beskrivning av verksamheten när man tar skydd	36
7.2.1.	Förordnande att ta skydd	36
7.2.2.	Ledning i skyddet.....	37
7.2.3.	Organisering under skyddet.....	37
7.2.4.	Driftlägen under skyddet	37
7.2.5.	Verksamhet efter skyddet	37
7.3.	Att ta skydd i bergskyddsrum.....	38
7.3.1.	Normal användning upphör.....	38
7.3.2.	Beskrivning av verksamheten gemensamt skyddsrum – allmänt skyddsrum.....	38
7.3.3.	Att ta skydd i bergskyddsrum	39
7.4.	Ledning, uppgifter och organisering i bergsskyddet	39
7.4.1.	Ledning av skyddet på stadsnivå	40
7.4.2.	Beskrivning av ledningssystemet för den allmänna befolkningsskyddsorganisationen	40
7.4.3.	Nivåer.....	40
7.4.4.	Ledning av det allmänna befolkningsskyddet.....	40
	Källor och bilagor.....	42

1. Inledning

Det strukturella skyddet av befolkningen i dess nuvarande form inleddes i Helsingfors på 1930-talet som en följd av flygverksamheten och utvecklingen av gasvapnen. Krigsåtgärderna ansågs inte längre vara begränsade enbart till fronterna, utan man var rädd att de också skulle sträcka sig bakom frontlinjerna till städerna. I första hand befarades civilbefolkningen hotas av användning av gas och därför byggdes skyddsrummen uttryckligen som gasskyddskammare i början. Inom kort insåg man dock att det inte bara var gas som hotade från luften, utan att hemmafronten hotades också av bomber.

Finlands gasskyddsorganisation byggde 1933 den första modellen för gasskyddskammare på Kajsaniemigatan 13. Samma år utrustades också delar av Finlands Röda Kors sjukhus på samma sätt. Också Helsingfors stad som föregångare byggde på 1930-talet "bombskydd" utan någon lagförpliktelse för att trygga sina anställda. Man ville säkra funktionerna för stadsinvånarna.

Först när befolkningsskyddslagen trädde i kraft 1940 inleddes det omfattande byggandet av skyddsrum i nya fastigheter. På yrkande av den av de allierade tillsatta sovjetiska övervakningskommissionen och kommunisterna avbröts byggandet av skyddsrum 1945 för 10 års tid. Från 1955 har byggandet av skyddsrum i nya byggnader pågått ända fram till idag. Vid några nya objekt i Helsingfors byggdes skyddsrum också i enlighet med inrikesministeriets tekniska föreskrifter från 1951. Byggnadens ägare är skyldig att bygga skyddet.

Det räcker inte att inrätta enbart skyddsrum, det behövs också kunniga användare av skyddsrum. Skötare för skyddsrummen har utbildats ända sedan förra kriget, och i dag är det Helsingfors Räddningsförbund som tillsammans med sina medlemsorganisationer för utbildningen av skötare för skyddsrummen i Helsingfors. Helsingfors räddningsverk ansvarar för utbildningen av skötare av bergrum.

Utöver kompetenta skyddsrumsskötare behöver skyddsrummen kompetent service och underhåll. Endast genom regelbunden service kan det säkerställas att skyddsrummen vid behov kan tas i bruk i behörigt skick inom den lagstadgade tidsfristen. **Fastighetsägaren svarar för underhållet av skyddsrummen och för att det finns behövliga möbler och redskap.** Tyvärr har det upptäckts många brister i skyddsrummen, särskilt i gamla skyddsrum med sandfilter, men också i de nyare skyddsrummen i kategori S1 samt i bergrum. Underhåll av skyddsrum och grundlig förbättring bör därför ägnas särskild uppmärksamhet under de närmaste åren. Det har också upptäckts många brister i planerna för tömning och ibruktagande. Registreringen av de nämnda åtgärderna i räddningsplanerna ska i fortsättningen effektiviseras och övervakas.

Befolkningsskyddet och beredskapen genomförs självständigt i bostadshus, på vårdinrättningar, läroanstalter och arbetsplatser samt som allmänt befolkningsskydd, som myndigheterna ansvarar för. Olika myndigheter ansvarar för att sköta befolkningsskyddsuppgifter som hör till deras förvaltningsområde och för att förbereda sig på dem i enlighet med sin egen styrande lagstiftning. Vid planeringen av den allmänna befolkningsskyddsorganisationen inleddes år 2022 särskilda åtgärder för ledningen av skyddet och i planeringen och utvecklingen av varning åt stadsborna i rätt tid.

I Helsingfors finns också områden där antalet skyddsrum är bristfälligt. I dessa områden kommer särskild uppmärksamhet att fästas vid kartläggning av skyddsplatser för reserven och evakueringsplanering i rätt tid vid planeringen av verksamheten inom det allmänna befolkningsskyddet.

Genomförandet av sanering av de bergskyddsrum som förvaltas av Helsingfors stad har inletts effektiviserat och utfallet samt bergskyddsrummens skick övervakas effektiviserat under den kommande granskningsperioden 2022–2030.

2. Strategin för befolkningsskyddet

I Finland har strategin för befolkningsskyddet varit i praktiken likadan sedan lagen om befolkningsskydd av år 1939. Ett undantag utgör en kort period 1945–1954. Under den nämnda perioden byggdes det just inga skyddsrum.

Efter 1954 års bestämmelser har skyddsrum byggts utan avbrott fram till dessa dagar. Strategin har varit att finländarna ska ha ändamålsenliga skyddsrum som strukturellt erbjuder tillräckligt skydd mot eventuella väpnade konsekvenser av fienden. Byggandet av skydden har kopplats till nybyggnad, varvid kostnaderna för skyddet utgör en del av de normala byggkostnader som byggaktören svarar för. Från 1955 till 1991 berörde skyldigheten att inrätta skyddsrum endast specificerade områden, varefter skyldigheten att inrätta skyddsrum berörde hela landet. Det är endast de byggnader som hänför sig till jordbruket som fortfarande inte omfattas av skyldigheten.

Utifrån krigets erfarenheter ansågs en tillräcklig skyddsnivå i början uppnås genom skyddsrum som erbjöd skydd mot tryckeffekter, splittereffekter, verkningar av lätta vapen samt skydd mot ras. Ventilationen genomfördes i början av kostnadsskäl med tyngdkraft och inga ventilationsapparater krävdes. Senare, när hotbilden ändrades, fästes uppmärksamhet också vid ventilationen och filtreringen av den luft som tas till skyddsrummet. Sedan 1959 har det i skyddsrum krävts ventilationsanordningar med filter.

Den senaste strategin för befolkningsskydd publicerades 2007. I enlighet med den är: "Det allmänna målet med skyddet av befolkningen att befolkningen ska kunna skyddas vid olyckor och andra risksituationer under normala förhållanden så att människoliv inte går förlorade på grund av bristfälliga möjligheter till skydd. När det gäller undantagsförhållanden är målet att skydda befolkningen så väl som det är möjligt med realistiskt genomförbara arrangemang och kostnader.

Skyddsmetoderna vid olyckor och andra tillbud under normala förhållanden är att ta skydd i bostad- eller andra inomhusutrymmen samt evakuering. I närheten av kärnkraftverk eller andra likadana objekt på basis av en riskbedömning förbereder man sig på att använda skyddsrum också under normala förhållanden.

Under undantagsförhållanden förbereder man sig på att i enlighet med riskbedömningar och hotsituationer skydda befolkningen i befintliga skyddsrum, inomhusutrymmen som ger ett så gott skydd som möjligt eller med hjälp av evakueringar."

Strategin låg till grund för att man i samband med revideringen av räddningslagen 2011 kom fram till att skyldigheten att bygga skyddsrum skulle fortsätta i hela landet. Tyvärr slopades den lagstadgade skyldigheten att bygga allmänna skyddsrum.

I statsrådets försvarsredogörelse 2021 har det strukturella skyddet för befolkningen fortfarande lyfts fram som viktigt. I redogörelsen konstateras bl.a. följande om skyddsrum: *"Befolkningsskyddets skick, och skyddsplatsernas skick och inriktning utreds och behövliga utvecklingsåtgärder vidtas under ledning av inrikesministeriet."*

I statsrådets redogörelse om förändringarna i den säkerhetspolitiska miljön 2022 beaktas frågan vidare: "Vid beredskap för att militärt försvara landet ska man också kunna skydda befolkningen och trygga samhällets funktionsförmåga. Under undantagsförhållanden förbereder man sig på att i enlighet med riskbedömningar och hotsituationer skydda befolkningen i befintliga skyddsrum, inomhusutrymmen som ger ett så gott skydd som möjligt och vid behov även med hjälp av evakueringar.

För att kunna skydda befolkningen och infrastrukturen samt trygga viktiga funktioner är det nödvändigt med även förmåga till effektiv räddningsverksamhet och funktioner som stöder den. Räddningsmyndigheterna har en central operativ och samordnande roll i befolkningsskyddet. Finland har EU:s mest omfattande befolkningsskyddsinfrastruktur och planer för befolkningsskyddet. Det förändrade säkerhetssituationen förutsätter dock att befolkningsskyddet och beståndet av befolkningsskydd utvecklas och att resursbehoven ses över, vilket genomförs genom riksomfattande utredningsarbete."

3. Bygge av skyddsrum i Helsingfors

3.1. Skyddsrum i hus och gemensamma skyddsrum för fastigheter

Sedan 1954 har det byggts fastighetsspecifika så kallade husskydd i Helsingfors. Sådana finns både i bostadshus, på arbetsplatser, i industribyggnader och offentliga byggnader. Skyddsutrustningen har ökat och utvecklats tekniskt under årens lopp. I början var det bara möjligt att göra skyddet lufttätt till ett skyddat utrymme mot tryck och splitter. Ventilationen var vid behov självdragsventilation. Skyddet var dock med tanke på väggar och takkonstruktioner dimensionerat att hålla ifall byggnaden ovanpå rasar.

Sedan 1959 skulle skydden dessutom förse med ventilationsanordningar. Sandfilter var till en början filter med hjälp av vilka damm från strålnedfallet och vissa kemiska ämnen i krigföring kunde filtreras. Senare utrustades ventilationsanordningen inte bara med ett sandfilter utan även med ett specialfilter som gav bättre filtreringsförmåga. Efter 1971 utrustades skydden endast med specialfilter som gör det möjligt att filtrera dammformiga och gasformiga ämnen från den luft som tas in i skyddet.

Husskydden finns i regel i källarvåningen i huset. Skyddet kan också helt eller delvis befinna sig ovan markytan, då är byggkraven för skyddet mer krävande bl.a. när det gäller vägg tjockleken. Om det på samma tomt finns flera byggnader, har skyddsrummet kunnat byggas för alla byggnader på tomten i en av byggnaderna på tomten. Det är fortfarande möjligt.

Fastighetens ägare ansvarar för underhållet av husskyddet.

Närmare beskrivningar av egenskaperna hos skyddsrum under olika tidsperioder i BILAGA 1.

3.2. Områdesbyggande 1960–2020 och gemensamma bergskyddsrum

Från början av det omfattande områdesbyggandet, från och med 1960-talet, har det i förorterna byggts gemensamma bergskyddsrum för hela det planerade byggnadsbeståndet. Antalet personer som ryms i skyddsrummen i bergen har varierat från cirka ett tusen platser till nästan 12 tusen. Av de fastigheter som anslutit sig till det gemensamma bergsskyddsrummet har som engångsansättning samlats en s.k. befolkningsskyddsansättning, som för sin del har täckt byggkostnaderna för bergsskyddet. Helsingfors stad har fungerat som byggherre, svarat för merparten av kostnaderna, och skyddsrummen har således förblivit i stadens besittning. I vissa av dessa skyddsrum har det också byggts ett "extra utrymme". På detta sätt har man även kunnat anvisa s.k. allmänna befolkningsskyddsplatser till boende i sådana fastigheter som saknar befolkningsskyddsplatser. Helsingfors stad svarar i allmänhet för underhållet av sådana här allmänna bergsskyddsrum och för kostnaderna för dem. I samband med kompletteringsbyggande i områdesbyggandets områden har man senare byggt fastighetsspecifika husskydd.

3.3. Allmänna bergskyddsrum

De allmänna skyddsrummen består av bergskyddsrum som är byggda av staden för personer som bor, arbetar eller vistas samt rör sig utomhus i Helsingfors och som inte kan skyddas tillräckligt på annat sätt. De har byggts i Helsingfors sedan 1940. De senaste allmänna skyddsrummen färdigställdes 2003 som en del av det gemensamma bergsskyddsrummet i Havshagen. Lagstiftningen förpliktade till att inrätta allmänna skyddsrum från och med 1939 års befolkningsskyddslag ända fram till 2011. Även på trafikstationer och i hamnar har det byggts allmänna skyddsrum, av vilka en del har byggts som bergtrum och en del som skyddsrum i armerad betong.

4. Den regionala fördelningen av skyddsrum och områdenas särdrag

Inrättande av skyddsrum har baserat sig på en lagstadgad skyldighet. Skyldigheten har kunnat fullgöras genom att det byggts ett husspecifikt skyddsrum, eller genom att de obligatoriska skyddsplatserna för byggnader på samma tomt byggts i en av byggnaderna på tomten, eller genom att man anslutit sig till det regionala allmänna skyddsrummet. Då har man tagit ut en s.k. befolkningsskyddsansättning av byggaktören som har täckt byggkostnaderna för det regionala gemensamma befolkningsskyddet.

Skyldigheten att inrätta skyddsrum har uppstått på basis av byggnadens storlek och byggnadsmaterial. I den tidigaste lagstiftningen utlöses skyldigheten av byggnadens volym, sedermera har byggnadens våningsyta etablerats som den faktor som utlöser skyldigheten. På grund av det som nämns ovan finns det i områden med flervåningshus tillräckligt med befolkningsskyddsplatser, i områden med småhus är antalet sådana platser otillräckligt eller så finns det inga skyddsrum alls.

Det största tillåtna avståndet mellan skyddsrum och byggnader som är skyldiga att inrätta skyddsrum har i författningarna under olika tidsperioder varierat från 250 meter till nuvarande 500 meter.

4.1. Fördelningen av befolkningsskyddsplatser enligt stordistrikt

1. Södra stordistriktet (1)



Bild 1. Fördelningen av befolkningsskyddsplatser. Södra stordistriktet.

Till stordistriktet hör den del av stamstaden som ligger söder och väster om Tölöviken och Långa bron samt Drumsö och Sveaborg. Distriktet är indelat i distrikten Estnäs, Kampmalmen, Bortre Tölö, Ulrikasborg och Drumsö. Områdets invånarantal är 120 800. Det finns 217 900 befolkningsskyddsplatser i distriktet. I distriktet finns allmänna bergsskydd vid Brobergskajen, vid Kajsaniemis, Järnvägstorgets, Kampens och Gräsvikens metrostationer, vid Skatudden, Observatorieberget, Johannesparken, Skillnaden, Nervandersgatan, Tempelplatsen och Sveaborg. Dessutom finns det stora gemensamma bergsskydd i distriktet, nämligen Kajsaniemi-Gloet, Kampen-Forum, Finlandiahuset, Busholmen och tunneln till Sundholmen.

Trafikmässigt sett är det södra stordistriktet mycket betydande i fråga om såväl havsfarleder, landsvägsförbindelser som spårtrafik. På Skatudden och i Brunnsparken ligger kajerna i Södra hamnen och på Busholmen finns Västra hamnens kajer. Hamnarna är viktiga knutpunkter för passagerar- och godstrafiken. Hamnarnas passagerarantal 2022 var nästan 8 miljoner. Dessutom ligger buss- och huvudjärnvägsstationen i distriktet. Ett område viktigt för energiproduktionen är Sundholmens kraftverksområde.

I distriktet finns också betydande koncentrationer av förvaltning, handel, kyrkor och utbildning. Av Helsingfors distrikt är södra distriktet ett stort område för studier och arbete för personer från andra orter. Likaså riktar sig den största andelen utlänningar som besöker Helsingfors till distriktet.

Befolkningsskyddsplatserna i distriktet är inte jämnt fördelade. På grund av det gamla byggnadsbeståndet finns det s.k. bristområden i distriktet från vilka sträckan till närmaste befolkningsskydd är för lång eller där det helt sakas skyddsplatser som uppfyller de

nuvarande kraven, även om befolkningsskyddsplatserna i helhet är fler än invånarna i stordistriktet.

I distriktet bereder man sig på att på uppdrag av befolkningsskyddsmyndigheterna utrusta underjordiska utrymmen som tillfälliga skyddsrum. Dessutom förbereder man sig på att ta i bruk skyddsrum i distriktets offentliga byggnader som allmänna skyddsrum samt anvisande av skyddsplatser som inte blir använda i privata fastigheter till dem som saknar skydd. Adresser och de arrangemang som behövs för att ta dessa i bruk beskrivs i de konfidentiella bilagorna till denna akt. Allmänheten informeras om placeringarna när beredskapen höjs.

I bostäder och lokaler där det inte finns något egentligt skyddsrum kan fastighetsägaren förbereda sig på att vid behov utrusta t.ex. underjordiska källarlokaler så att de ger tillfälligt skydd. Detta sker genom att konstruktionerna i den del av byggnaden som valts till skyddsrum stöds att hålla ifall byggnaden rasar och genom att de yttre konstruktionerna och förbindelsevägarna skyddas bl.a. med sandsäckar. Befolkningsskyddsmyndigheterna ger närmare information om beredskapen när hotbedömningen förändras.

2. Västra stordistriktet (2)



Bild 2. Fördelningen av befolkningsskyddsplatser. Västra stordistriktet.

Västra stordistriktet är stordistriktet i Helsingfors stads västra stadsdelar. Den omfattar fem grunddistrikt i stadens planering, förvaltning och serviceproduktion: Grejus, Munksnäs, Haga, Sockenbacka och Kårböle.

I distriktet bor sammanlagt ca 111 700 personer och det finns befolkningsskyddsplatser för 167 400 personer. I distriktet finns tre allmänna bergskyddsrum: I Mejlans på Granvägen och i Munksnäs på Locklaisvägen och Strandstigen. Dessutom finns det gemensamma bergsskydd i distriktet i Näshöjden, Lövö och Munksparken. Det finns några privata bergskyddsrum i distriktet. Antalet skyddsplatser och invånarna i distriktet fördelas enligt följande: Grejus 16 700 invånare och 39 900 skyddsplatser, Munksnäs 18 800 invånare och 18 620 skyddsplatser, Haga invånare 27 500 skyddsplatser 31 000, Sockenbacka 18 200 invånare och 45 200 skyddsplatser, Kårböle 30 400 invånare och 32 600 skyddsplatser.

Befolkningsskyddsplatserna i distrikten är dock inte jämnt fördelade. På grund av det gamla byggnadsbeståndet och småhusområdena finns det s.k. bristområden i distriktet från vilka sträckan till närmaste befolkningsskydd är för lång eller där det helt saknas skyddsplatser som uppfyller de nuvarande kraven, även om befolkningsskyddsplatserna i helhet är fler än invånarna i stordistriktet.

Särdragen i det västra stordistriktet är de funktioner inom den specialiserade sjukvården som koncentrerats till Mejlans och Dal, det omfattande depåområdet för kollektivtrafiken i Brunakärr och flera viktiga knutpunkter i vägtrafiken. Genom distriktet går järnvägsförbindelserna till strandbanan samt Ringbanan bl.a. till flygplatsen. Sockenbacka har en betydande industrikoncentration. Västra stordistriktet är ett betydande arbetsområde för utlandsfödda i synnerhet i distrikten Sockenbacka och Grejus.

I distriktet bereder man sig på att på uppdrag av befolkningsskyddsmyndigheterna utrusta underjordiska utrymmen som tillfälliga skyddsrum. Dessutom förbereder man sig på att ta i bruk skyddsrum i distriktets offentliga byggnader som allmänna skyddsrum samt anvisande av skyddsplatser som inte blir använda i privata fastigheter till dem som saknar skydd. Adresser och de arrangemang som behövs för att ta dessa i bruk beskrivs i de konfidentiella bilagorna till denna akt. Allmänheten informeras om placeringarna när beredskapen höjs.

I bostäder och lokaler där det inte finns något egentligt skyddsrum kan fastighetsägaren förbereda sig på att vid behov utrusta t.ex. underjordiska källarlokalerna så att de ger tillfälligt skydd. Detta sker genom att konstruktionerna i den del av byggnaden som valts till skyddsrum stöds att hålla ifall byggnaden rasar och genom att de yttre konstruktionerna och förbindelsevägarna skyddas bl.a. med sandsäckar. Befolkningsskyddsmyndigheterna ger närmare information om beredskapen när hotbedömningen förändras.

3. Mellersta stordistriktet (3)

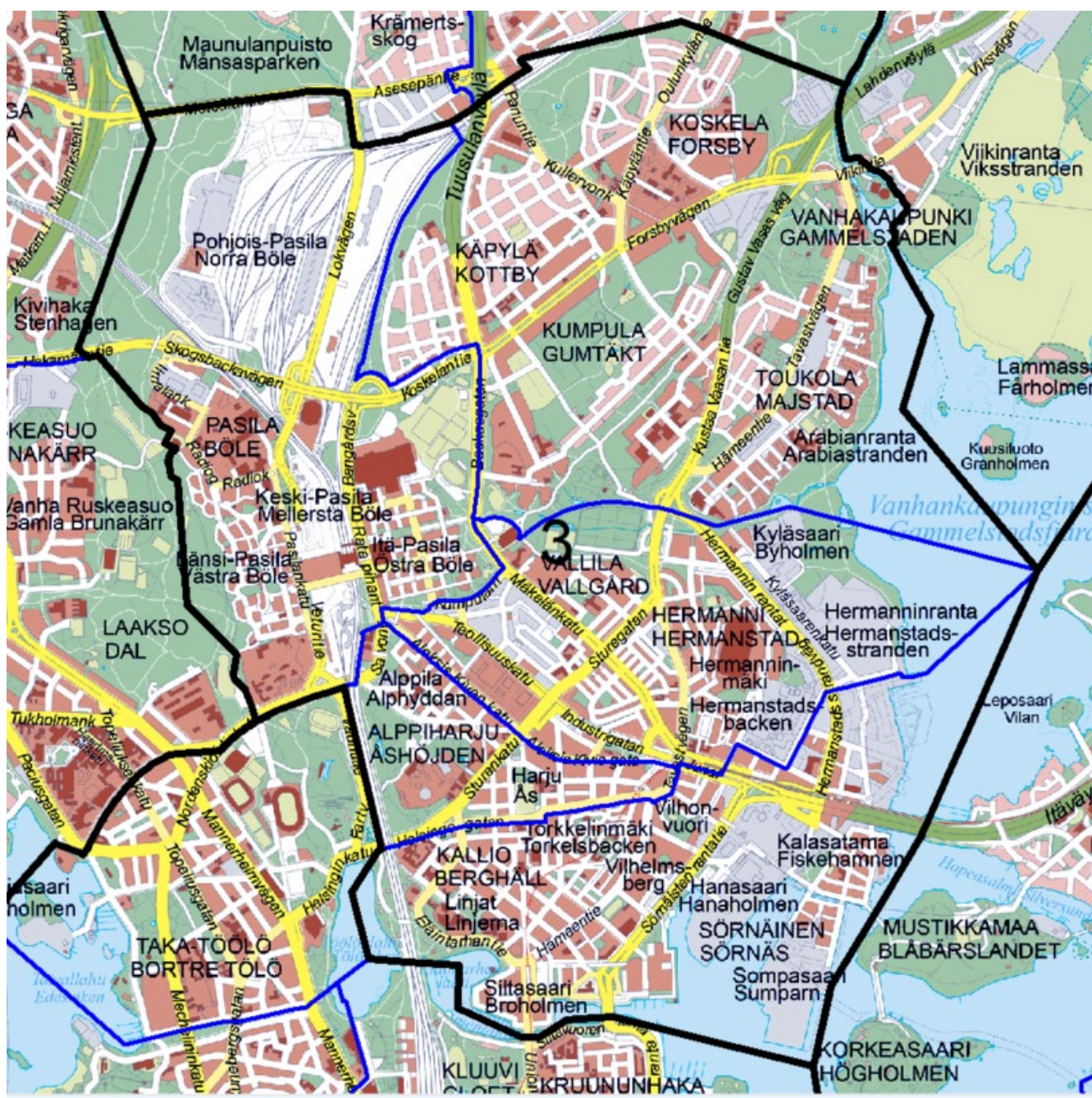


Bild 3. Fördelningen av befolkningsskyddsplatser. Mellersta stordistriktet.

Mellersta stordistriktet är det stadsplaneringsmässiga stordistrikt som utgörs av Helsingfors stads östra stadskärna och de geografiskt centralt belägna stadsdelarna. Distriktet fördelas i Berghäll, Alphyddan, Vallgård, Böle och Gammelstaden.

I distriktet bor sammanlagt ca 98 500 personer och det finns befolkningsskyddsplatser för ca 182 000 personer.

I distriktet finns fyra allmänna bergsskyddsrum: Torkelsbacken, Katri Valas park, Kangasalavägen och Karstulavägen. Även metrostationerna i distriktet, Hagnäs och Sörnäs är allmänna skyddsrum. Dessutom finns det gemensamma bergsskydd i distriktet på Djugårdsvägen, Agrossbacken, Östra Böle, Majstad och Miina Sillanpääs gata. De två

sistnämnda har också allmänna skyddsplatser. Det finns några privata bergskyddsrum i distriktet såsom i köpcentrumet Redi.

Det mellersta distriktets särdrag är huvudbanan som går genom distriktet samt bangården och tågdepån i Böle. I Östra Böle finns betydande centralförvaltningslokalbyggnader samt Mässcentrum. Även Västra Böle har betydande kontorsbyggnader samt Rundradions verksamhetsområde och Helsingfors Polis lokaler. Kring köpcentret i Mellersta Böle håller ett betydande centrum med höga byggnader på att växa upp, vilket ökar de befolkningsskyddstekniska utmaningarna.

I mitten av distriktet finns Vallgårds industri- och bankkoncentration. I östra kanten finns Hanaholmens kraftverksområde, Helsingfors fängelse i Hermanstad samt Fiskehamnens område, som med sina höga byggnader också medför befolkningsskyddsproblem.

I Gumbäcks ligger ett viktigt universitetscampus samt Meteorologiska institutets huvudsakliga verksamhetsställe. Alldeles i nordöstra hörnet av distriktet ligger ett viktigt ytvattenreningsverk i Gammelstaden.

Särdragen i Vallgård och Gammelstaden utgörs av de gamla bostadsområden som domineras av trähus, dvs. Trä-Vallgård, Gumbäck och Kottby. I trähusområden kan förutom bristen på skyddsrum också spridningen av en kvartersbrand bli ett problem, vilket särskilt bör beaktas i planeringen och beredskapen av den inledande släckningen inom det egna befolkningsskyddet i fråga om både kunskap att utföra inledande släckning och släckningsutrustning. Detta ska antecknas i de räddningsplaner som görs inom distriktet.

Inom distriktet är Vallgård och Böle betydande pendlingsregioner för personer från andra orter.

3. Befolkningsskyddsplatserna i skyddsdistriktet är inte jämnt fördelade. På grund av det gamla byggnadsbeståndet och småhusområdena finns det s.k. bristområden i distriktet från vilka sträckan till närmaste befolkningsskydd är för lång eller där det helt saknas skyddsplatser som uppfyller de nuvarande kraven, även om befolkningsskyddsplatserna i helhet är fler än invånarna i stordistriktet.

I distriktet bereder man sig på att på uppdrag av befolkningsskyddsmyndigheterna utrusta underjordiska utrymmen som tillfälliga skyddsrum. Dessutom förbereder man sig på att ta i bruk skyddsrum i distriktets offentliga byggnader som allmänna skyddsrum samt anvisande av skyddsplatser som inte blir använda i privata fastigheter till dem som saknar skydd. Adresser och de arrangemang som behövs för att ta dessa i bruk beskrivs i de konfidentiella bilagorna till denna akt. Allmänheten informeras om placeringarna när beredskapen höjs.

I bostäder och lokaler där det inte finns något egentligt skyddsrum kan fastighetsägaren förbereda sig på att vid behov utrusta t.ex. underjordiska källarlokaler så att de ger tillfälligt skydd. Detta sker genom att konstruktionerna i den del av byggnaden som valts till skyddsrum stöds att hålla ifall byggnaden rasar och genom att de yttre konstruktionerna och förbindelsevägarna skyddas bl.a. med sandsäckar. Befolkningsskyddsmyndigheterna ger närmare information om beredskapen när hotbedömningen förändras.

4. Norra stordistriktet

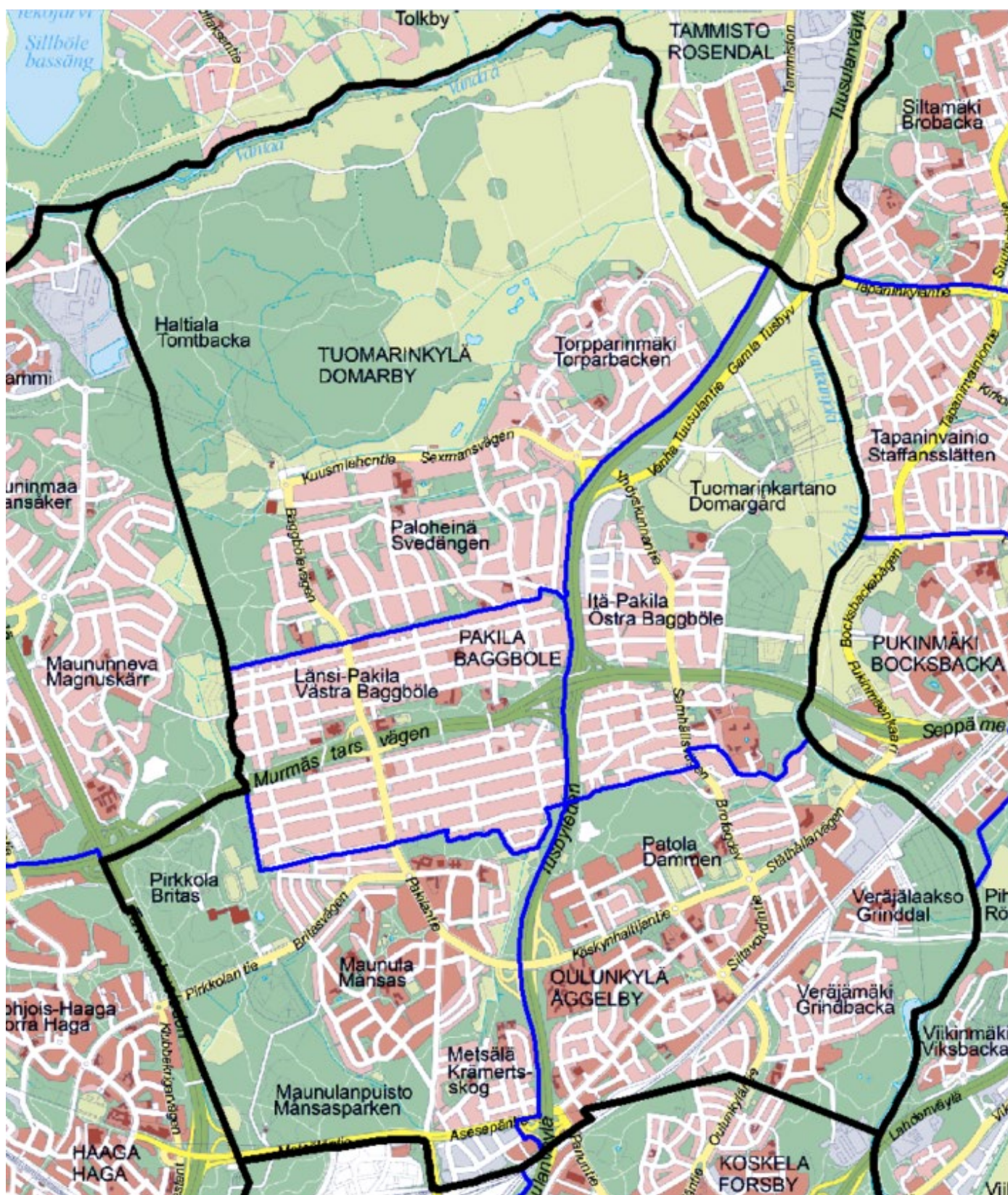


Bild 4. Fördelningen av befolkningsskyddsplatser. Norra stordistriktet.

Norra stordistriktet är ett av Helsingfors åtta stordistrikt. Norra distriktet är indelat i fem baskretsar, nämligen Månsas, Västra Baggböle, Domarby, Åggelby och Östra Baggböle.

Distriktets särdrag är ett stort obebyggt skogs- och åkerområde i Domarby som ligger i norra delen av distriktet. Genom distriktet går Ring I som är trafikmässigt viktig,

Tusbyleden från Helsingfors till flygplatsen samt huvudbanan för järnvägen norrut. I Krämertsskog finns ett litet industriområde.

Invånarantalet i norra stordistriktet är ca 43 000 personer. Det sammanlagda antalet platser i skyddsrum är cirka 31 400. Området är mycket småhusdominerat med några undantag. Eftersom skyldigheten att inrätta skyddsrum inte har uppstått i samband med byggandet av småhus, är en stor del av grunddistriktet ett bristområde med tanke på befolkningsskyddsplatserna. Endast i Äggelby och Månsas grunddistrikt överskrider antalet skyddsplatser antalet invånare. I Äggelby finns det 14 561 invånare och 15 462 skyddsplatser; i Månsas finns 9 000 invånare och 11 500 skyddsplatser.

I Baggböle, Svedängen och Torparbacken förbereder man sig på evakueringar i situationer med väpnad konflikt om riskbedömningen kräver det.

I bostäder och lokaler där det inte finns något egentligt skyddsrum kan fastighetsägaren förbereda sig på att vid behov utrusta t.ex. underjordiska källarlokaler så att de ger tillfälligt skydd. Detta sker genom att konstruktionerna i den del av byggnaden som valts till skyddsrum stöds att hålla ifall byggnaden rasar och genom att de yttre konstruktionerna och förbindelsevägarna skyddas bl.a. med sandsäckar. Befolkningsskyddsmyndigheterna ger närmare information om beredskapen när hotbedömningen förändras.

5. Nordöstra stordistriktet

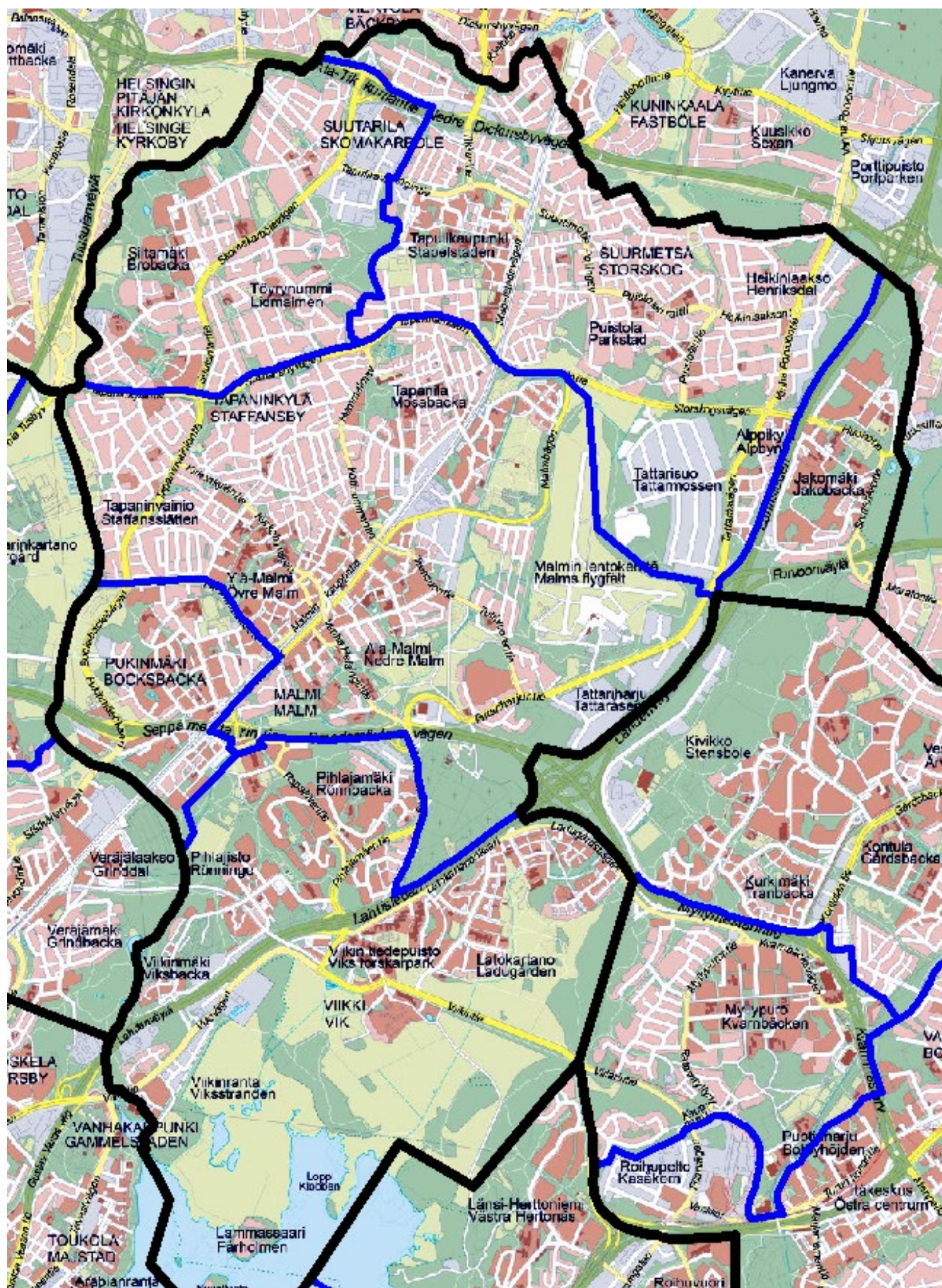


Bild 5. Fördelningen av befolkningsskyddsplatser. Nordöstra stordistriktet.

Nordöstra stordistriktet är stordistriktet i Helsingfors stads nordöstra stadsdelar. Det omfattar fem grunddistrikt i stadens planering, förvaltning och serviceproduktion: Ladugården, Bocksbacka, Malm, Skomakarböle, Parkstad och Jakobacka. Efter att Helsingfors utvidgats österut med områden i Östersundom, som lösgjorts från Sibbo och Vanda, representerar stordistriktet trots sitt namn i praktiken inte längre nordöstra delen av Helsingfors geografiskt, utan den mellersta nordliga delen.

Stordistriktets västra gräns är Vanda å, den östra gränsen är grönområdet från Gammelstadsviken till Stensböle. I norr gränsar grunddistriktet till Vanda, och gränsen går till vissa delar längs Kervo å. Genom distriktet går huvudbanan och Lahtisleden samt Ring I och Ring III. Det nuvarande stordistriktets område anslöts till Helsingfors i den stora områdesanslutningen 1946. Dessförinnan hade det hört till Helsing landskommun.

I distriktet finns allmänna bergsskyddsrum i Vikområdet, i Jakobacka och två skyddsrum i Rönnbacka.

Distriktets trafikmässiga särdrag är Ring I som går genom södra delen och huvudbanan som går genom distriktet i syd-nordlig riktning samt Malms flygplatsområde som ännu inte har byggts. I sydöstra hörnet av distriktet finns också en betydande anslutning mellan Ring I och Lahtisleden samt anslutningen mellan Lahtisleden och Borgåleden.

I den sydvästra delen av distriktet finns det stadstekniskt viktiga avloppsreningsverket i Vik. Öster om Rönnbacka ligger Malms begravningsplats, som är Finlands största. I Ladugården finns Vik vetenskapspark och universitetets försöksgård.

Det bor cirka 99 200 personer i distriktet och det finns cirka 105 500 befolkningsskyddsplatser i distriktet. Antalet skyddsplatser i distriktet varierar med byggnadsbeståndet i områdena: Antalet invånare i Ladugårdens område är cirka 24 500 och antalet skyddsplatser cirka 36 900, antalet invånare i Bocksbacka är 8 700 och antalet skyddsplatser cirka 10 900, antalet invånare i Malm är cirka 29 150 och antalet skyddsplatser cirka 32 500, antalet invånare i Parkstad är cirka 20 100 och antalet skyddsplatser cirka 12 000, antalet invånare i Jakobacka är cirka 5 450 och antalet skyddsplatser cirka 7 800, antalet invånare i Skomakarböle är cirka 11 300 och antalet skyddsplatser är endast 5 400.

I situationer med väpnad konflikt bereder man sig på att evakuera invånarna i småhusområdena i Parkstad och Skomakarböle (Mosabacka, Staffansby, Staffansslätten, Lidamalmen, Brobacka) samt Malm och Bocksbacka i enlighet med hotbedömningen, eftersom det inte är möjligt att med interna förflyttningar i tillräcklig utsträckning stödja sig på skyddsrum som blir lediga i offentliga byggnader i distriktet och det inte finns allmänna befolkningsskydd i distriktet.

I bostäder och lokaler där det inte finns något egentligt skyddsrum kan fastighetsägaren förbereda sig på att vid behov utrusta t.ex. underjordiska källarlokaler så att de ger tillfälligt skydd. Detta sker genom att konstruktionerna i den del av byggnaden som valts till skyddsrum stöds att hålla ifall byggnaden rasar och genom att de yttre konstruktionerna och förbindelsevägarna skyddas bl.a. med sandsäckar. Befolkningsskyddsmyndigheterna ger närmare information om beredskapen när hotbedömningen förändras.

6. Sydöstra stordistriktet

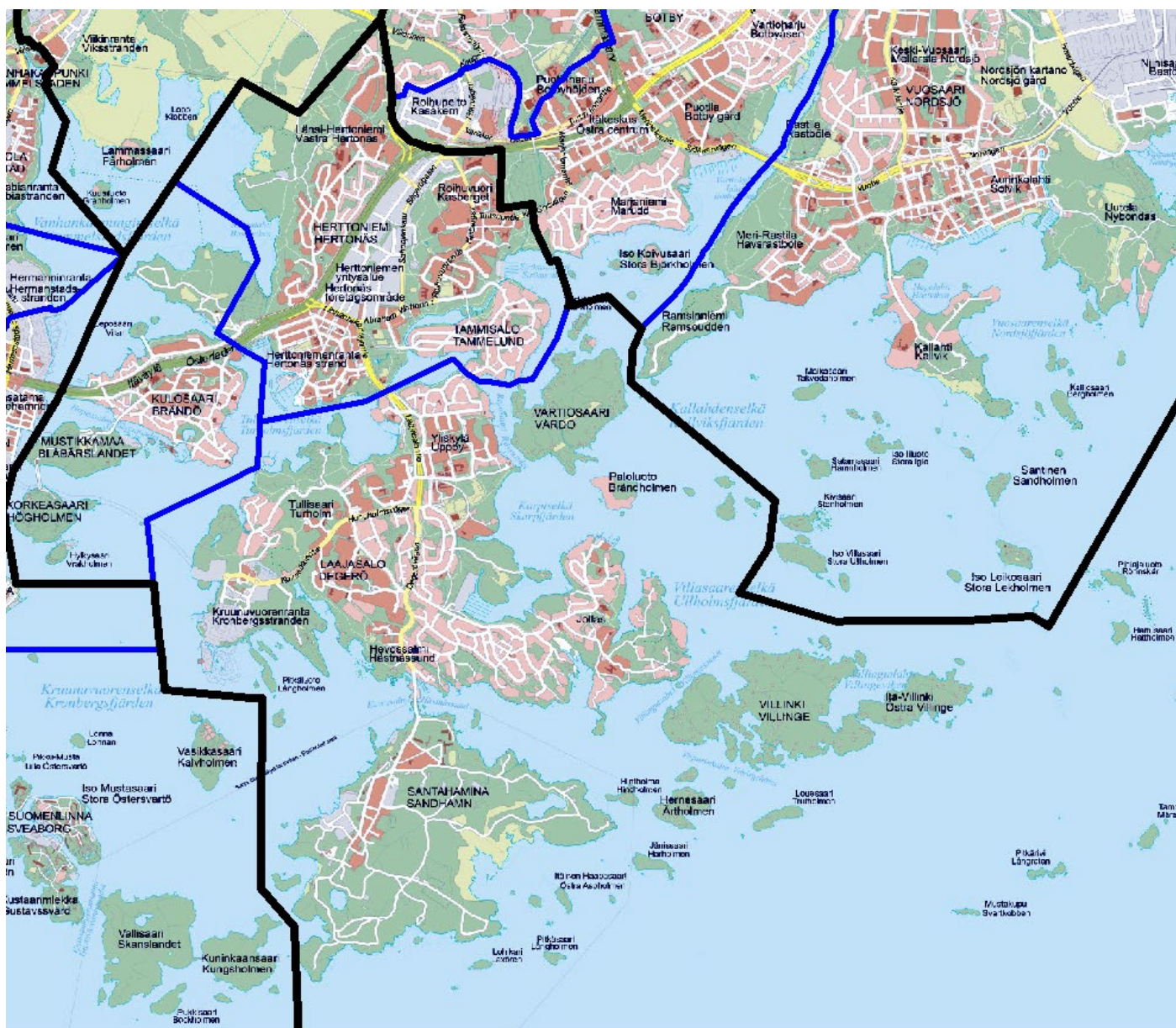


Bild 6. Fördelningen av befolkningsskyddsplatser. Sydöstra stordistriktet.

Stordistriktets mest tätbefolkade område är Hertonäs strand söder om Hertonäs metrostation, som sedan 1990-talet har byggts som bostadsområde på platsen där det tidigare hamnområdet låg. Höghusområden är i huvudsak västra Hertonäs och Kasberget på fastlandet.

Av de öar som hör till stordistriktet är Brändö, Tammelund och Degerö också huvudsakligen bostadsområden. I dem finns både flervånings- och småhusområden. I västra delen av Degerö finns ett tidigare oljehamn område, Kronbergsstranden, som byggs som ett nytt flervåningsbostadsområde. Hålvik i Degerö, Norra Uppby, Flada, Jollas och Hästnässund är småhus- eller småhöghusområden. Av andra öar är Blåbärslandet grönområde, på Högholmen finns en djurpark, på Vårdö och Villinge huvudsakligen gamla villor. Sandhamn och Stora Mjölö, som är belägen vid öppet hav, används av militären. Särskilt på Brändö och Degerö ska man i såväl beredskapen på

egen hand som iordnandet av det allmänna befolkningsskyddet beakta möjligheten att trafikförbindelserna skadas i situationer med väpnad konflikt.

I området finns tre samfällda skyddsrum på Brändö, vid Hertonäs strand och Poroviken av vilka Poroviken gemensamma skyddsrum inte är ett bergrum utan i klass S1.

Distriktets särdrag är Högholmens djurgård, Brändö bro som samlar östlig trafik, Österleden och metrolinjen genom distriktet, Hertonäs industriområde och transformatorstation, vattentornet i Kasberget, Degerö bro som förenar den södra delen av området med fastlandet samt Sandhamns garnisonsområde i dess södra kant. Vid distriktets västra kant byggs som bäst en bro för spårväg och lätt trafik från Kronobergsstranden via Högholmen och Sumparn till Hagnäs.

Det bor cirka 56 532 personer i distriktet och det finns cirka 66 800 befolkningsskyddsplatser i distriktet. Antalet skyddsplatser i distriktet varierar med byggnadsbeståndet i områdena: I Brändöområdet finns det cirka 4 050 invånare och cirka 5 550 skyddsplatser, Degerö har 22 050 invånare och cirka 20 500 skyddsplatser, i Hertonäs finns det cirka 30 500 invånare och cirka 40 800 skyddsplatser.

I situationer med väpnad konflikt bereder man sig på att evakuera invånarna i småhusområdet i västra delen av Hertonäs samt invånarna i de oskyddade fastigheterna i Tammelunds och Degerös småhusområden i enlighet med hotbedömningen, eftersom det inte är möjligt att med interna förflyttningar i tillräcklig utsträckning stödja sig på skyddsrum som blir lediga för offentliga byggnader i området och det inte finns allmänna befolkningsskydd i området.

I bostäder och lokaler där det inte finns något egentligt skyddsrum kan fastighetsägaren förbereda sig på att vid behov utrusta t.ex. underjordiska källarlokalerna så att de ger tillfälligt skydd. Detta sker genom att konstruktionerna i den del av byggnaden som valts till skyddsrum stöds att hålla ifall byggnaden rasar och genom att de yttre konstruktionerna och förbindelsevägarna skyddas bl.a. med sandsäckar. Befolkningsskyddsmyndigheterna ger närmare information om beredskapen när hotbedömningen förändras.

7. Östra stordistriktet

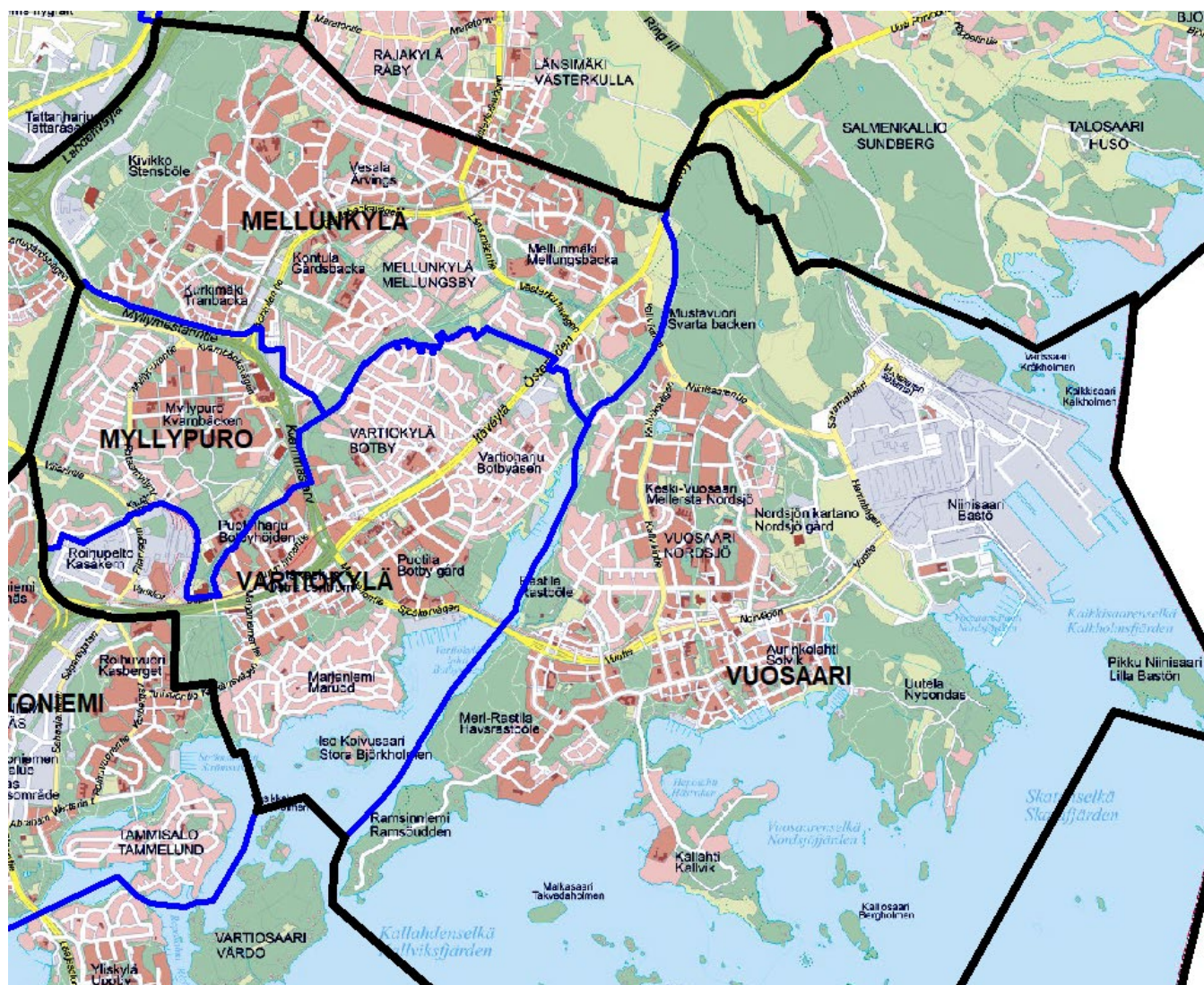


Bild 7. Fördelningen av befolkningsskyddsplatser. Östra stordistriktet.

Östra stordistriktet är det stordistrikt som utgörs av Helsingfors stads östra stadsdelar och som är indelat i Botby, Kvarnbäcken, Mellungsby och Nordsjö grunddistrikt.

Regionens viktigaste regioncentrum är Östra centrum som tillhör Botby, där bland annat köpcentren Itis och Easton Helsinki finns. Andra viktiga regioncentrum är Nordsjö och Kånala.

I distriktet finns sex sambergsskyddsrum, i Kasäkern, Kvarnbäcken, Södra och Norra Kånala, Ärvings och Mellungsby.

Byggnadsbeståndet i distriktet domineras i huvudsak av flervåningshus, men det finns också helt småhusdominerade områden såsom Marudd, Botbyåsen, delar av Rastböle och Kvarnbäcken samt området som faller innanför Ring I – Gårdsbackavägen – Västerkullavägen – Österleden med några få undantag.

Av betydelse för trafiken i distriktet är Österleden och Ring I samt korsningen mellan dem, men också metron som går genom distriktet till Mellungsbacka och den rutt som huvudsakligen går ovan jord till Nordsjö. Andra särdrag för distriktet är industriområdet i Kasäkern och omedelbart öster om det depåområdet för busstrafik samt depån för

metrotåg. Stadstekniskt finns Kvarnbäckens vattentorn, Stensböle avfallsstation, och Nordsjö kraftverk i distriktet. Ett annat betydande särdrag är Nordsjö hamnområde med sina funktioner.

Det bor cirka 113 000 invånare i distriktet och det finns befolkningsskyddsplatser för cirka 141 000 personer. Skyddsplatserna fördelar sig enligt grunddistrikten: I Nordsjö finns det cirka 38 600 invånare och cirka 48 200 skyddsplatser (exklusive hamnområdet), i Botby finns det cirka 21 600 invånare och cirka 27 300 skyddsplatser. Siffrorna ger dock inte en sann bild av skyddsläget i Botby, eftersom grunddistriktet är omfattande. Såsom det framgår av kartbilden omfattar distriktet industriområden och höghusområden där skyddssituationen uppvisar ett överskott i förhållande till folkmängden, men å andra sidan omfattar distriktet omfattande småhusområden där antalet skyddsplatser klart uppvisar ett underskott i förhållande till befolkningsmängden. I Kvarnbäcken finns det cirka 13 000 invånare och cirka 14 900 skyddsplatser. I Mellungby finns det cirka 40 000 invånare och cirka 45 400 skyddsplatser.

I situationer med väpnad konflikt bereder man sig på att evakuera invånarna i småhusområdena i Botby, Marudd samt även i Botbyåsen enlighet med hotbedömningen, eftersom det inte är möjligt att med interna förflyttningar i tillräcklig utsträckning stödja sig på skyddsrum som blir lediga för offentliga byggnader i området och det inte finns allmänna befolkningsskydd i området.

I bostäder och lokaler där det inte finns något egentligt skyddsrum kan fastighetsägaren förbereda sig på att vid behov utrusta t.ex. underjordiska källarlokalerna så att de ger tillfälligt skydd. Detta sker genom att konstruktionerna i den del av byggnaden som valts till skyddsrum stöds att hålla ifall byggnaden rasar och genom att de yttre konstruktionerna och förbindelsevägarna skyddas bl.a. med sandsäckar. Befolkningsskyddsmyndigheterna ger närmare information om beredskapen när hotbedömningen förändras.

8. Östersunds stordistrikt

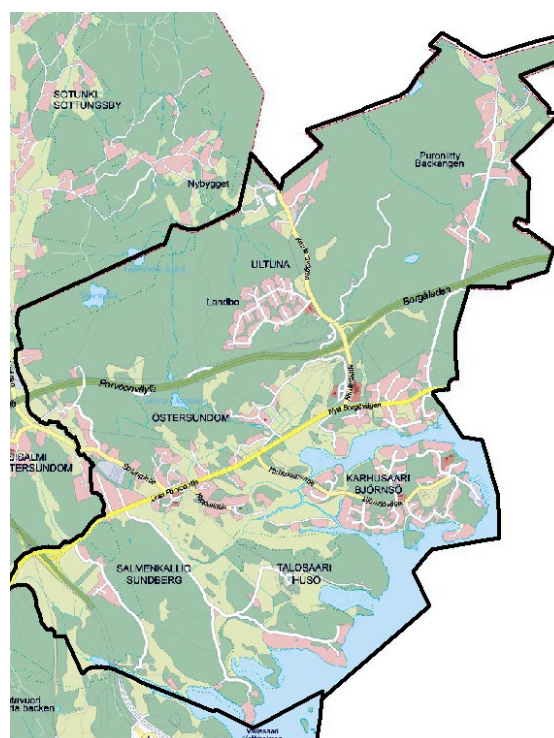


Bild 8. Fördelningen av befolkningsskyddsplatser. Östersunds stordistrikt.

Östersunds stordistrikt är Helsingfors stadsplaneringsmässiga stordistrikt. Stordistriktet är samtidigt Östersunds grundstordistrikt. Östersunds stordistrikt omfattar stadsdelarna Östersundom, Sundberg, Husö, Björnsö och Ultuna. Stordistriktet bildades i början av 2009 av områdena från Vanda och Sydvästra Sibbo som anslöts till Helsingfors. Området har sammanlagt ca 1 800 invånare.

Östersunds byggnadsbestånd består huvudsakligen av småhus som med stöd av bestämmelserna under byggnadstiden inte har ålagts byggnadsskyldigheter för skyddsrum. Därför finns det i distriktet endast ett skyddsrum vid Sakarinmäen peruskoulu.

I distriktets bostäder och lokaler där det inte finns något egentligt skyddsrum kan fastighetsägaren förbereda sig på att vid behov utrusta t.ex. underjordiska källarlokaler så att de ger tillfälligt skydd. Detta sker genom att konstruktionerna i den del av byggnaden som valts till skyddsrum stöds att hålla ifall byggnaden rasar och genom att de yttre konstruktionerna och förbindelsevägarna skyddas bl.a. med sandsäckar. Befolkningsskyddsmyndigheterna ger närmare information om beredskapen när hotbedömningen förändras.

Ett särdrag för distriktet är Nya Borgåvägen som går genom distriktet och som är huvudleden i östlig riktning.

4.2. Tillfälliga skyddsrum

Med tillfälligt skyddsrum kan man avse en skyddskonstruktion som under den tidigare lagstiftningen har byggts i samband med reparationsbyggande och som är lättare utrustad än ett egentligt skyddsrum och som tas i bruk under undantagsförhållanden och i samband med ibruktagandet kan man bli tvungen att göra på förhand fastställda strukturella kompletteringar (bl.a. lagen om ändring av befolkningsskyddslagen 304/1990).

Med tillfälliga skyddsrum kan man å andra sidan enligt hotbedömningen avses sådana konstruktioner som ger partiellt skydd när beredskapen höjs i byggnader utan skyddsrum eller i deras omedelbara närhet. Sådana kan vara underjordiska källare som stöds så att de tål ras och vars förbindelseleder är skyddade mot splittereffekter av explosiva varor. Som sådana räknas också splitterskydd som grävts ner i marken. Befolkningsskyddsmyndigheterna ger vid behov anvisningar om byggandet av skyddsrum om beredskapen i Finland utifrån hotbedömningen.

4.3. Övriga skydd mot splitter

I bostadsfastigheter och i anslutning till industrin kan det finnas objekt som är viktiga med tanke på verksamheten och vars skada till följd av bombers splittereffekter kan förlama verksamheten allvarligt. Sådana kan i bostadsfastigheter till exempel vara värmefördelningsrum med fönster eller transformatorer i hus. Inom industrin, bränsle- och kemikaliecisternerna, gasflaskorna och de viktigaste stora ingångarna. I enlighet med hotbedömningen bör man förbereda sig på att skydda ovan nämnda objekt t.ex. med plankor och sandsäckar.

5. Befolkningsskyddsutbildning och beredskapsplanering

5.1. Organisationer som ordnar utbildning

I Helsingfors ordnas befolkningsskyddsutbildning av Helsingfors Räddningsförbund (Helpe) i samarbete med sina medlemsorganisationer. På kursen för skötare av skyddsrum ges utbildning i skötarens uppgifter och i hur skyddsrummet ska tas i bruk. Kursen asuinkiinteistöksen turvallisuus (fastighetsbyggnadens säkerhet) är 9 timmar. Under kursen går man igenom grunderna för säkerhet i boendet och vardagen, lär sig att identifiera och förebygga de vanligaste riskplatserna samt ger förtrogenhet med utarbetandet av räddningsplanen. Säkerhetsteamets uppgifter under normala förhållanden och undantagsförhållanden, utbildning och övning i primärläckning.

Både i störningssituationer i normala förhållanden och undantagsförhållanden betonas individens ansvar för beredskapen. Information om detta till invånarna är en av säkerhetsteamets viktigaste uppgifter. Det så kallade 72-timmarskonceptet, där invånarna i alla situationer reserverar mat, dryck, hygienprodukter och de läkemedel och första hjälpen-utrustning som behövs för personlig medicinering för tre dygn, ska vara känt för alla och informationen om konceptet ska genomföras aktivt i bostadsfastigheter.

5.2. Vem ska utbildas till skyddsrumsskötare och säkerhetspersonal

Till skyddsrumsskötare och säkerhetspersonal ska man alltid välja personer som under undantagsförhållanden i väpnad konflikt har en faktisk möjlighet att sköta uppgifterna i fråga. Till exempel ska personer som arbetar med uppgifter inom räddningsväsendet, sjukvården, polisen eller försvarsförvaltningen inte väljas till skyddsrumsskötare, eftersom de i alla säkerhetssituationer är bundna till uppgifter som hör till deras yrke.

I bruktagandet av skyddsrummet kräver i viss mån beredskap att använda fysisk styrka och normal rörelseförmåga, vilket ska beaktas i personvalen. Om det bland fastighetens invånare eller arbetstagare finns personer med teknisk beredskap så lönar det sig att utnyttja deras kunskaper.

Under normala förhållanden inspekterar de utbildade skyddsrumsskötarna regelbundet skyddsrummet och dess material. Det rekommenderas att det egentliga täthetsprov som utförs med skyddets egen ventilationsanordning utförs minst vart femte år. Eventuella brister eller reparationsbehov som upptäcks ska rapporteras till fastighetens disponent, ägare eller styrelse. Observerade brister och fel kompletteras eller avhjälpas utan dröjsmål.

5.3. Grunderna i skyddet

Skyddsrum som hålls i gott skick och som används på rätt sätt ger skyddsbehövande skydd mot följder av vapen användning och mot ras samt joniserande strålning och giftiga ämnen. Både skyddets skötare och hela bostadsfastighetens säkerhetsteam ska veta hur skyddet ska genomföras i olika identifierade hotsituationer och vilka egenskaper hos skyddet som stöder skyddstagandet i olika situationer.

Skyddsrummet ska kunna tas i bruk inom 72 timmar från att ett förordnande om att skyddsrummet ska ställas i bruk har meddelats av myndigheterna.

Skyddsrummet kan användas på fyra olika sätt: normal drift, stängd drift, filtreringsdrift och förbikopplingsdrift. Under normala förhållanden har skyddet ventilation, uppvärmning och eventuell vatten- och avloppshantering som anslutits till fastighetens övriga teknik.

När skyddet tas i bruk under undantagsförhållanden stängs skyddets anslutning till ventilationssystemet under normala förhållanden och ventilationssystemet under undantagsförhållanden tas i bruk. Det är bl.a. försett med en tryckventil som förhindrar en eventuell tryckvåg från en explosion utanför skyddet från att ta sig in.

Ventilationen i skyddsrummet kan genomföras på tre sätt.

- I stängd drift är alla ventiler stängda, luft tas inte in från utsidan och luft lämnar inte skyddet.
- I filtreringsdrift, där luft tas genom filter utifrån möjliggör syretillförsel, avskiljning av koldioxid och upprätthållande av övertryck i skyddet. Dessutom kan man med hjälp av filter som ansluts till ventilationsanordningen under undantagsförhållanden vid behov filtrera ämnen som eventuellt är skadliga för hälsan från den utomhusluft som tas in i skyddet.
- I förbikopplingsdrift, där luft tas utifrån utan filtrering. Om tillgången på utomstående el avbryts, kan ventilationsanordningen under undantagsförhållanden drivas manuellt eller i större utrymmen med hjälp av reservkraft.

Också vatten- och avloppshanteringen i skyddet kan vid behov stängas, vilket säkerställer att övertrycket upprätthålls i skyddet och förhindrar att verkningarna av rörsador som sker någon annanstans riktas mot skyddet.

5.4. Användningsändamålet och funktionen hos utrustningen i skyddet

Skyddsrummet har beroende på byggnadstidpunkten anordningar, kopplingar, varmvattensystem och luft- och vattenspärrar som skiljer sig något från varandra och som tillverkats av olika tillverkare. Den som sköter skyddsrummet ska på förhand bekanta sig med de tekniska anordningarnas egenskaper och hur olika egenskaper hos anordningarna kan användas för att stöda de som tagit skydd före, under och efter skyddet. Dessutom ska man bekanta sig med de åtgärder som gäller underhållet av anordningarna och upprätthållandet av aktionsberedskapen. Bruksanvisningarna för utrustningen i skyddet ska finnas i skyddet. Vid behov kan man fråga efter dem hos anordningstillverkaren eller servicefirman.

5.5. Utarbetande av en tömningsplan

Skydden har olika användningsändamål under normala förhållanden. Skyddsrummen används ofta som förråd, socialutrymmen och klubblokaler. Det är möjligt att ta i bruk skyddsrummet i rätt tid endast med hjälp av planering som görs på förhand. Utrymning av de normala förhållandenas saker från utrymmena kan förutsätta specialarrangemang, att man öppnar lås och hittar ersättande lagerutrymmen mm. någon annanstans. Under kursen Asuinkiinteistön turvallisuus (byggnadsfastighetens säkerhet) fokuserar man särskilt på planeringen. Tömningsplanen för skyddsrummet ska antecknas i byggnadens räddningsplan.

5.6. Utarbetande av en plan för ibruktagande

I samband med ibruktagandet av skyddsrum kan det utöver tömning av skyddsrummet också ingå andra strukturella förberedelser, vars förhandsplanering är en förutsättning för att det ska gå att ta skydd i rätt tid. Man kan t.ex. bli tvungen att avlägsna mark ovanpå en öppning till en nödutrymningskorridor som leder utanför rasområdet. Man måste stänga det ventilationssystem som är i bruk under normala förhållanden och starta skyddstidens ventilationssystem. För att arbetet vid behov ska löpa utan svårigheter, ska

placeringen av objekt som kräver ändringsarbeten beskrivas i planen. Skyddets skötare ska ha beredskap att utföra de uppgifter som nämns i planen.

Även utrustande av skyddet så att vardagsrutinerna, vistelsen, måltiderna och vilan i skyddet lyckas kräver planering på förhand. Inredning av skyddsrummet görs under ibruktagandet. Om det finns gemensamma redskap för matlagning, kaffekokare osv. i fastighetens klubb- eller samlingsrum kan de hämtas till skyddet. På samma sätt kan man hämta omklädningsrummets bänkar från husets bastu osv. En plan för ibruktagande av skyddsrummet, och alla åtgärder i anslutning till ibruktagandet, ska antecknas i fastighetens räddningsplan och ett exemplar av planen förvaras i anslutning till skyddsrummets material.

5.7. Arrangemang under tiden man tar skydd

Verksamheten under tiden man tar skydd ska också planeras och antecknas i räddningsplanen på förhand. Det finns flera uppgifter i skyddsrummet som ska utföras rätt och i rätt tid för att garantera skyddet.

Man kan också bli tvungen att avlägsna sig från skyddsrummet för att utföra underrättelseinhämtning eller underhållsuppdrag. Också planeringen av dessa uppgifter är nödvändig med tanke på ett lyckat skydd och den psykiska tåligheten under tiden man tar skydd. Man ska vid behov kunna använda personlig skyddsutrustning korrekt.

5.8. Upprätthållande av färdigheterna bl.a. regelbunden kontroll och testning av skyddsanordningar, täthetsprov, inventering av material och kompletterande anskaffningar

En förutsättning för ett lyckat skydd är också ett skyddsrum som kontinuerligt är i tekniskt funktionsdugligt skick och som har en ändamålsenlig utrustning för ibruktagande av anordningar, användning under tiden man tar skydd, service av skyddsrummet och vid behov räddning från skyddsrummet. Under kursen för skyddsrumsskötare lär man sig om vad som ska kontrolleras och testas i skyddet och om vad som ska ingå i skyddet.

5.9. Verksamhet som bergsskyddsperson i den allmänna befolkningsskyddsorganisationen

I vissa stadsdelar baserar sig skyddet på bergsskyddsrum i distriktet i stället för husskydd. Bergsskyddet kan vara ett s.k. gemensamt skydd som i princip är avsett för boende, studerande och arbetstagare i byggnaderna inom ett visst område. Dessa byggnader har inga befolkningsskydd, utan skyldigheten att bygga befolkningsskydd har fullgjorts genom att man anslutit sig till det gemensamma skyddet och betalar befolkningsskyddsersättning för skyddsplatserna.

I tätbefolkade gamla delar av kärncentrum, där byggnadsbeståndet har färdigställts under en tid då skyldigheten att inrätta befolkningsskyddet ännu inte hade föreskrivits, har staden på egen bekostnad byggt s.k. allmänna bergsskydd för dem som bor eller arbetar i området och för andra personer som rör sig där. Också på metrostationerna från Sörnäs till Björkholmen finns befolkningsskydd för de som rör på sig.

Om en byggnad eller andra byggnader på samma tomt saknar eget skyddsrum, ska det vid utarbetandet av räddningsplanen utredas om byggnaden har anslutit sig till ett

regionalt gemensamt skyddsrum. I gamla fastigheter som byggts före 1954 ska det utredas om det finns allmänt skyddsrum i närheten (på ca 500 meters avstånd).

Man försöker redan under normala förhållanden utbilda, placera och reservera stampersonal för bergsskydden. Målet är att utbilda stampersonalen för skyddsrummen bland personer som bor i närheten av skyddsrummen. För uppgifterna behövs många frivilliga. En del av den personal som behövs under skyddet utses bland den befolkning som ska skyddas med hjälp av skyddet.

Räddningsverket ordnar i samarbete med Försvarsutbildningsföreningen (MPK) och Helsingfors Befolkningsskyddsförening (HVSSY) utbildning för personalen för bergsskyddet. Utbildningen är avgiftsfri. Man kan anmäla sig till utbildningarna via utbildningskalendern på MPK:s webbplats (mpk.fi). Utbildningen består av en webbkurs och praktiska övningar.

Dessutom ordnar HVSSY fördjupade introduktionsmöten för bergsskyddens personal i anslutning till skyddsrummens verksamhet.

Också många andra frivilligorganisationer ordnar utbildningsevenemang med hjälp av vilka man kan skaffa sig den kompetens som behövs när man tar skydd i stora bergsskyddsrum. Samma färdigheter stöder förstås resiliensen också i andra störningssituationer under normala förhållanden. Sådana färdigheter är bl.a. kunskaper i första hjälpen, färdigheter i psykisk vård, verksamhet som stöd för barn i krissituationer, primärläckningsfärdigheter osv. Det går att bekanta sig med utbildningsutbudet på för Helsingfors Räddningsförbunds, Finlands Röda Kors, Rädda Barnen rf., Marthaförbundets, reservistföreningarnas och avtalsbrandkårernas webbplatser.



<https://www.helpe.fi/>



<https://www.hvssy.fi/>



<https://mpk.fi/>



<https://oma.punainenristi.fi/publicevents>



<https://www.pelastakaaalapset.fi/tapahtumat/>



<https://www.martat.fi/>

AVTALSBRANDKÅRERNA (i slumpmässig ordning):



Helsingin VPK

<https://helsinginvpk.fi/>
<https://www.laajasalonvpk.fi/>
<https://www.haaganvpk.com/>
<https://tammisalonvpk.fi/>
<https://puistolanvpk.fi/>
<https://vkvpkwpweb.azurewebsites.net/> (Vanhan Käpylän VPK)
<https://www.malminvpk.fi/>
<https://www.tapanilenvpk.fi/>
<https://lvpk.org/> (Drumsö FBK)
<https://www.vuosaarenavpk.fi/>
<http://www.marjaniemenvpk.fi/>
<https://www.pukinmaenvpk.fi/>
<http://www.pitajanmaenvpk.fi/yhteystiedot.html>
<http://pakinkylanvpk.net/>
<https://www.oulunkylanvpk.fi/>

6. Underhåll av skydden i fastigheters skyddsrum

6.1. Centrala objekt för inspektioner och underhåll i skyddsrummen

6.1.1. Kommunikationsförbindelser

De gällande bestämmelserna förutsätter att det i befolkningskyddet ska finnas ett tekniskt system som möjliggör användning av mobilkommunikation eller en telefonpunkt som är färdigt kopplad till ett telefonnät antingen som egen anslutning eller som parallellanslutning till en telefon i en byggnad. Redan under normala förhållanden ska man försäkra sig om att mobiltelefonen fungerar också när skyddets dörrar är stängda.

Den bestämmelse som gällde 1963–2011 om ordnandet av den antennförbindelse som är viktig för radion och televisionens verksamhet har strukits ur den gällande bestämmelsen. Helsingfors räddningsverks starka rekommendation är dock att man också i skyddsrum som byggts enligt de nuvarande bestämmelserna strävar efter att ordna den kabel som behövs för att följa FM-radions UKV-sändningar. I samband med inspektionen av skyddsrum ska det säkerställas att radion är hörbar antingen med hjälp av mobiltelefonförbindelse eller med hjälp av radiokablar.

6.1.2. Beständighet mot ras

För att säkerställa att skyddsrummet när som helst kan tas i bruk ska skyddsrummen regelbundet inspekteras och underhållas. Skyddsrum som byggts under alla tidpunkter skyddar mot ras, dvs. skyddets strukturella tak- och väggjocklekar har dimensionerats så att skyddet tål belastningen av den byggnad som finns ovanpå det även i det fall att byggnaden kollapsar till följd av ett väpnat angrepp. Därför får det inte göras några förändringar i det färdiga skyddet som försämrar dess hållbarhet.

6.1.3. Gastäthet – slussrum – dörrar och ventiler

Redan de skydd som befalldes byggas i nybyggnader under förra krigen skulle byggas så att det var möjligt att stänga dem så att de blev gastäta och samtidigt förhindra att tryckvågseffekterna framskrider till skyddet. Skyddsdörrarna samt från- och tilluftsventilerna skulle överensstämma med bestämmelserna och vara gastäta. Också volymen på skyddet skulle dimensioneras så att det fanns tillräckligt med luft också när det stängdes. Så kunde man uppnå ett skydd mot kemiska ämnen i några timmar i skydden.

Kravet på täthet har kvarstått ända fram till idag. Tätheten är en viktig egenskap hos skyddet av tre olika orsaker.

- Det är särskilt viktigt att de heta och hälsoskadliga brandgaser som uppstår vid eventuella bränder omkring skyddsrummet inte hamnar i skyddets inandningsluft under skyddstiden.
- För det andra det att strålade damm som sprids i luften vid en eventuell strålningssituation inte kan ta sig in i skyddet, eftersom den stråldos som fås via andningsluften utgör det största hotet i ett befolkningsskydd som i övrigt utgör ett gott skydd med sina tjocka väggkonstruktioner.
- Och för det tredje, om angriparen i strid med internationella avtal börjar använda kemiska stridsmedel, är tätheten viktig för att de ämnen som är farliga för hälsan inte ska nå inomhusluften i skyddet.

Om man har för avsikt att utrusta utrymmets utgång med ett slusstält, ska man försäkra sig om dess fästpunkter och tältet är i skick.

Av ovan nämnda skäl är det särskilt viktigt att regelbundet kontrollera befolkningsskyddets täthet. Vid kontrollen ska uppmärksamhet fästas vid skicket på alla ventilers tätningar samt vid dörrtätningarnas skick. Om det upptäcks osakliga genomföringar som gjorts efteråt och kan försämrat skyddets täthet ska man kontakta en sakkunnig serviceverkstad för att åtgärda bristerna.

6.1.4. Ventilationsanordning, filter och kanalsystem

Ventilationsanordningens syfte i befolkningsskyddet är att möjliggöra att luft som filtrerats under tiden man tar skydd förs in i skyddet och att övertrycket upprätthålls i skyddet i synnerhet i situationer där det inte nödvändigtvis är helt tätt. På så sätt kan skyddstiden vid behov förlängas betydligt. Utan ventilationsanordningar blir koldioxidhalten från utandningsluften farligt hög i skyddet efter 3–8 timmar beroende på skyddets storlek och fyllnadsgrad. Ventilationsanordningar under undantagsförhållanden kan dessutom mellan skyddssituationer vid behov ventileras effektivt så att värme och fukt som uppkommit under skyddstiden förs bort från skydden även om utomstående el inte finns att tillgå.

Redan i bestämmelserna om skyddsrum under krigstiden krävdes ventilationsanordningar med kolfilter i större skyddsrum. I mindre utrymmen enligt 1954 års föreskrifter krävdes ingen ventilationsanordning och ventilationen tilläts genomföras som självdragsventilation, dock krävdes det att skyddet med hjälp av ventiler skulle kunna ställa i totalt slussläge. Inte heller i större utrymmen enligt den bestämmelsen krävdes ventilationsanordningar, men det förutsattes att det vid behov i de strukturella planerna skapades förutsättningar för installation av ventilationsanordningen, dvs. att det skulle reserveras plats för maskinen och det kanalsystem som den kräver.

Från 1959 har skyddsrummen alltid behövts förses även med ventilationsanordningar. Då användes sandfilter som hade relativt god filtreringsförmåga i fråga om radioaktivt damm men begränsad filtreringsförmåga i fråga om gasformiga ämnen som filter. Sedan 1963 har skyddsrummen dessutom behövts utrustas med ventilationsanordningar som utrustats med specialfilter. Filtreringsförmågan hos dessa anordningar motsvarar de nuvarande hotbilderna.

Underhållet av anordningarna ska utföras i enlighet med tillverkarens anvisningar. Även provdriften av anordningarna ska göras i enlighet med tillverkarens anvisningar och man ska särskilt beakta åtgärderna innan provningen genomförs med elmotor. Om anordningen har stått oanvänd länge, släpps det vatten som samlats i den ut genom att öppna skruven för att tappa vattnet. Anordningens smörjsystem ska inspekteras och användningen av anordningen ska inledas manuellt med avrundning så att anordningens lager inte skadas.

Sandfiltrets sandkonstruktion kontrolleras och vid behov avlägsnas den gamla sanden och man reserverar ny sand som förvaras i ett skyddat utrymme och tas i bruk vid behov. Kontrollen av specialfilter utförs vid behov genom att man kontrollerar att filtret är förseglat och väger filtret. Ett intakt filter ska inte öppnas eftersom det är hermetiskt tillslutet i samband med tillverkningen.

Utöver de ovan nämnda ska man dessutom kontrollera att det tillufts- och frånlufts rör som ansluter sig till ventilationsanordningen finns och är i skick. I många fall har i synnerhet tilluftsroret inte monterats på plats i normala förhållanden, utan det förvaras i anslutning till ventilationsanordningen och läggs på plats först när skyddet tas i bruk. Man ska säkerställa att de rör som behövs finns, och man ska också kontrollera att de rördelar som eventuellt finns utanför rasområdet är i skick.

I utrymmen som är försedda med ventilationsanordningar ska övertryck kunna upprätthållas. För att uppnå rätt övertryck har de nämnda skyddsrummen försetts med övertrycksmätare. Övertrycksmätarnas funktion kontrolleras och vid behov ökas manometervätskan. I samband med täthetsprovet konstateras med hjälp av ett övertrycksmätare att skyddsrummet är tillräckligt tätt. Ett tillräckligt tätt (S1) kan konstateras genom att man med ett visst luftflöde i skyddsrummet driver ett övertryck (150 m³/timme) och följer upp att målövertrycket (100 Pa) nås. En tillräcklig täthet kan konstateras också genom att man med ventilationsanordningen i skyddsrummet i enlighet med anordningstillverkarens anvisningar driver ett övertryck och följer upp att övertrycket faller från 200 Pa till 50 Pa efter att maskinen släcks och tryckventilen stängts. Om tiden överskrider 20 sekunder är skyddsrummet tillräckligt tätt.

6.1.5. Fasta vattenställen, avlopp och uppdämningsventiler

Beroende på vilket år skyddsrummet har byggts kan utrustningen vara antingen en vattenpunkt eller endast en reservvattenbehållare eller båda. Om det i skyddet finns en vattenpunkt, ska det för skyddet finnas också ett avlopp eller en samlingsbrunn antingen separat eller i anslutning till byggnadens brunn. I den vattenledning som kommer till skyddet finns en spärrventil vars funktion ska kontrolleras. Om det i skyddet finns ett avlopp, finns i rörsystemet en spärrventil omedelbart innanför skyddets vägg, vars funktion ska säkerställas. Den nämnda spärrventilen har ofta konstaterats vara den skyddsanordning som på grund av bristande användning och underhåll ofta till och med har rostat så att den blivit oanvändbar. Om spärrventilen i avloppet inte kan stängas, kan upprätthållande av övertryck förhindras.

Om skyddets golv ligger under grundvattnets medelyta ska det också finnas en handdriven pump med vilken vatten som kommer in i skyddet kan pumpas upp utanför skyddet. Då ska en brunn vars volym är minst 50 liter byggas i skyddsrummet.

6.1.6. Vattenbehållare, sopkärl och torrklosetter

Det kan förekomma olika modeller av vattenbehållare i skyddsrummen beroende på det år då skyddsrummet byggdes. I skydden av klass B och C som byggts 1959–1971 finns ofta stora zinkcisterner precis som i de tidigare skydden av klass S1 som byggts efter 1971. Sedermera har skyddsrummen börjat utrustas med monterbara vattenbehållare. Vattenbehållarnas renhet ska kontrolleras i samband med underhållet. Det ska säkerställas att det finns tillräckligt med monterbara vattenbehållare och att de förvaras på behörigt sätt. Den vattenmängd som reserveras har varierat från 5 liter/skyddad person i början (1941) till nuvarande 40 liter/per egentlig kvadratmeter i skyddsrummen (≈ 30 liter/person). Nuvarande vattenmängd rekommenderas.

Under olika tidsperioder har bestämmelserna om sopkärl varierat. I början av skyddsbyggandet ansågs det inte finnas behov av att definiera dem. I de skyddsrum som byggts enligt 2011 års författning föreskrivs följande om sopkärnen:

”Sopkärl (JS-3) i skyddsrum ska förses med bärhandtag och lock. Massan för ett vattenfyllt sopkärl får inte överstiga 110 kg och sopkärlet ska kunna transporteras genom en dörröppning med måtten 900 x 2000 mm. Tomma sopkärl ska kunna förvaras inuti varandra.

Sopkärlet ska hålla för den belastning som orsakas av att en vattenfylld behållare släpps ned i vertikalled från en höjd på 200 mm på ett hårt underlag, då kärlet förvarats fyllt i 14 dygn i en temperatur på +20 °C och den relativa luftfuktigheten varit 95 procent.

Ett vattenfyllt sopkärl ska hålla för den belastning som orsakas av en 75 mm lång och 10 mm tjock stålpinne vars ända är avrundad med en radie på 5 mm som horisontellt pressas mot nedre kanten av kärlets yttre vägg med en kraft på 200 N.”

Av detta kan man sluta sig till att det ska finnas tillräckligt hållbara sopkärl för skyddet. Hur många sopkärnen borde vara har man glömt att reglera – här är det alltså tillåtet att använda förnuft!

Antalet torrklosetter som ska reserveras och de skrubbar som ska byggas för dem har också varierat. Enligt 1939 års anvisningar skulle det reserveras 1 torrklosett och skrub

per 25 personer, enligt gällande bestämmelse ska det finnas en torrklosett, skrubb och möbler för varje påbörjad 20 kvadratmeter ($\approx 1/26$ personer). Dessutom ska man försäkra sig om att det i skyddsrummen har reserverats ett tillräckligt antal påsar för torklosetterna och de redskap som behövs för att försluta påsarna. Det har inte föreskrivits om strömedel, men att reservera sådant kan öka trivseln.

6.1.7. Skyddets verktyg och skyddsmaterial

Det finns inga bestämmelser om skyddets verktyg och skyddsmaterial. Vid valet av verktyg ska dock behoven och verktygens kvalitet beaktas. Om t.ex. nödutrymningsvägen till skyddet behöver röjas fram under marken i samband med ibruktagandet, ska det reserveras tillräckliga verktyg för detta ändamål. Det är också viktigt att reservera andra verktyg som behövs för att ta skyddet i bruk. Dessutom ska det i skyddet finnas verktyg för att röja väg ut ur skyddet med tanke på en sådan situation att öppning av dörrar eller luckor är förhindrad t.ex. på grund av ras. Riktgivande verktygslistor ges under kurser och till exempel på Räddningsbranschens Centralorganisation i Finland (www.spek.fi) webbplats.

Vid bedömningen av behovet av skyddsmaterial ska man beakta att de som tagit skydd kan bli tvungna att lämna skyddet bl.a. i samband med uppgifter som hänför sig till skötseln av skyddet i situationer med strålrisk, och för detta ändamål ska man reservera behövliga skyddsanordningar och skyddsdräkter i skyddet. För att underlätta identifieringen av skyddspersonalen kan man skaffa signalvästar eller -dräkter för ändamålet. Vid reservering av skyddsmaterial ska man också förbereda sig på inledande släckning och första hjälpen med tillräckliga redskap.

Skyddsredskapen och skyddsmaterialen förvaras på en sådan plats att man kan vara säker på att de bevaras, men så att de vid behov kan tas i bruk utan dröjsmål.

6.1.8. Annat material som behövs då man tar skydd

Annat material som behövs för att ta skydd, såsom batteridrivna radioapparater och redskap som behövs för matlagning, såsom kaffekokare och mikrovågsugn, kan man förbereda sig på att hämta från gemensamma utrymmen eller de skyddstagandes bostäder eller arbetsplatsernas sociala utrymmen. Vad gäller möblerna som behövs i skyddet kan man förfara på så sätt som beskrevs ovan. Första hjälpen-utrustning som reserverats för skyddsrummet kan vid behov kompletteras med första hjälpen-utrustning som används i hemmen och på arbetsplatser under normala förhållanden.

I skyddsrummet reserveras det vattenskyddsmedel som behövs för förvaring av reservvatten enligt reservvattenbehållarnas volym. Jodtabletterna hör till bostadsfastigheternas s.k. hemförråd och de boende ska reservera ett tillräckligt antal jodtabletter för hushållet enligt antalet personer och Strålsäkerhetscentralens (STUK) nya anvisningar. Arbetsgivaren reserverar ett behövligt antal jodtabletter på arbetsplatsen med beaktande av STUK:s anvisningar. Man förbereder sig på att vid behov använda samma tabletter i situationer där man tar skydd i befolkningsskyddet. Jodtabletter tas endast på uppmaning av myndigheten för att säkerställa rätt tidpunkt. Myndighetsanvisningarna ges i radio och tv. Följ doseringen som anges på förpackningen.

6.1.9. Eventuell reservkraft och lagring av bränsle samt anskaffningsplan

I större utrymmen, där det finns reservkraftanordningar med bränsletankar i fall av störningar i eldistributionen under undantagsförhållanden ska det sörjas för partiell reservering av bränsle och man ska på förhand göra upp en plan för kompletterande anskaffning.

6.1.10. Utbildning

I Helsingfors ordnas utbildning för fastigheternas befolkningsskyddskötare av Helsingfors räddningsförbund (Helpe) i samarbete med dess medlemsorganisationer. Man söker till utbildningarna genom anmälan på Helpes webbplats www.helpe.fi

7. Verksamhet under tid man tar skydd

7.1. Inledandet av skyddet och organiseringen av befolkningsskyddet

Befolkningsskyddet genomförs som allmänt befolkningsskydd som sköts av myndigheterna och som egen beredskap som genomförs i offentliga byggnader, på arbetsplatser och i bostadshus av arbetstagarna och invånarna.

Förberedelserna för att ta skydd inleds när myndigheterna meddelar ett förordnande om att ställa befolkningsskydden i skick. Senast då ska fastighetens befolkningsskyddsverksamhet ordnas och det utses en skyddsledare och en befolkningsskyddsförvaltare samt, beroende på fastighetens storlek, ett tillräckligt antal biträdande personer för dem så att uppgifterna vid behov kan skötas 24/7.

När fastighetens befolkningsskyddsverksamhet är organiserad, töms skyddet till behövliga delar och ställs i ordning i enlighet med den anvisning som skrivits in i räddningsplanen, med beaktande av vad som ovan beskrivits om inspektionen av skyddet.

Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt att verksamheten sker i rätt tid. Till exempel ska rengöring av skyddsrummet utföras genast efter tömningen redan i början av ibruktagandet för att man ska undvika att det damm som städningen eventuellt orsakar hamnar i inredningen under skyddstiden.

Även påfyllningen av vattenkärnen förläggs så att inga andra åtgärder i samband med ibruktagandet medför risk för att kärnen går sönder. Under vintern beaktas möjligheten till frysning. De boende och arbetstagarna informeras senast i detta skede om skyddets läge och skyltar som leder till skyddet placeras ut vid behov.

De gällande bestämmelserna förutsätter inte att sängar reserveras i skyddet. I praktiken när man tar skydd i skyddsrummet nattetid utan egentligt förordnande av myndigheten, är det bra att i skyddsrummet ha möjlighet att vila liggandes. För detta ändamål kan man redan under normala förhållanden skaffa hopmonterbara våningssängar till skyddet. Kommersiella aktörer erbjuder trevåningsbäddar för skydden enligt bestämmelserna. Bäddarna kan lagras på liten plats och monteras ihop då de behövs. Vid behov kan man i samband med förberedelserna bygga våningssängar också av annat tillgängligt material.

7.1.1. Aktörernas uppgifter

Uppgifter för skyddsledarens och dennes ersättare: ledning och styrning av fastighetens befolkningsskydd, utbildning av kompletterande personer i den egna fastigheten, insamling och förmedling av information. När skyddsledaren är i befolkningsskyddet är hen chef och gör vid behov framställningar om hjälp till den regionala lednings- eller kontaktpunkt som den allmänna befolkningsskyddsorganisationen har satt upp och samordnar vid behov evakueringsarrangemangen i fastigheten. Om befolkningsskyddsmyndigheterna anser att det för trygghet av befolkningssäkerheten är nödvändigt att ålägga fastigheterna skyldighet att ha jour dygnet runt ser skyddsledaren till att jouten ordnas på föreskrivet sätt tillsammans med invånarna eller arbetstagarna.

Om räddningsmyndigheterna anser att förutsättningarna för regionalt skydd kräver det, kan fastigheternas skyddsledare i situationer med hot om väpnat angrepp eller vid ett egentligt angrepp förordnas att anmäla sig till ledningsstället för beredskapen på eget initiativ. Detta kan göras till exempel när man vill kartlägga antalet befolkningsskyddsplatser som blir lediga i området eller sammanställa en regional lägesbild av de skador som angriparnas attacker orsakat. Skyldigheten att anmäla sig tillkännages via radio och andra massmedier.

Kontaktuppgifterna för lednings- och kontaktpunkterna informeras om beredskapen höjs utifrån hotbedömningen. Ledning av beredskapen på eget initiativ beskrivs i avsnittet ledning av skyddet på stadsnivå.

Skötaren av skyddsrummet och dennes ersättare har till uppgift att i beredningsskedet leda upprustningen av skyddsrummet så att det kan tas i bruk tillsammans med invånarna eller arbetstagarna och inskolar vid behov personal för dörrarna och att driva ventilationsanordningen.

7.1.2. Höjning av beredskapen – beredskapsläget i skyddsrummet

Det förordnas att befolkningsskydden ställs i bruksskick genom ett myndighetsförordnande när beredskapen höjs på basis av en hotbedömning. Beredskapen höjs med framförhållning. Därför kan tiden mellan iordningställandet av skyddsrummet och den första egentliga skyddssituationen vara några dagar till flera veckor. Under denna tid hålls skyddsrummen i omedelbar beredskap för ibruktagande, men kontinuerlig beredskap eller jour behöver inte ordnas i skyddsrummen. I och med att situationen eventuellt skärps upprätthålls kontinuerlig jourverksamhet för att skyddet ska kunna inledas. Vatten- och avloppsspärrarna hålls öppna i beredskapstillståndet och stängs först när skyddet börjar.

Under skyddstiden brukar temperaturen höjas på grund av värmen från människorna. Skyddskonstruktionerna binder värmen även om största delen av värmen avlägsnas med frånluftsventilationen. Det kan i hög grad kännas lättare att vara i skyddet genom att skyddet och dess konstruktioner hålls så svala som möjligt under beredskapssituationen och under tiden mellan skyddsåtgärderna. Om skyddstemperaturen under normala förhållanden har varit normal rumstemperatur eller högre, ska skyddet alltid vädras ut grundligt när beredskapssituationen börjar och mellan skyddsåtgärderna. Skyddets värmeelement ska stängas med tilluftskranarna i närheten

av väggarna omkring, tilluftsventilerna och övertrycksventilerna ska hållas öppna samt dörrarna och nödutrymningsvägen från utsidan. Vid behov ska även ventilationsfläkten i skyddsrummet användas (utan filtrering!). En låg utgångstemperatur rättar snabbt till sig då man tar skydd. Av hälsomässiga skäl och på grund av frysning får det dock inte vara minusgrader. Under vintern ska man beakta att rören eller elementen inte fryser.

7.1.3. Att beakta i att ta skydd

I befolkningsskyddet upplagras i regel inte mat. Var och en tar med sig egen mat och dryck samt personliga mediciner och hygienprodukter. Ingenting hindrar dock att mat och hygienredskap reserveras i skyddet, om invånarna eller arbetsgivaren på arbetsplatserna beslutar det. Maten ska helst gå att ätas som sådan, eftersom kylförvaring inte är möjlig i befolkningsskydd och samtidigt skulle uppvärmningen av maten i skyddet ytterligare öka behovet av att vädra ut den värmebelastning som redan i sig uppstår då man tar skydd.

Efter att beredskapen har höjts rekommenderas det därför att man för situationer där man måste ta skydd packar en skyddsväska i hemmet där det hela tiden finns medicin för tre dagar, en stor vattenflaska för varje person i hushållet, hygienprodukter och energistänger, nötter och annan föda som kan ätas utan tillagning, en ficklampa, ett multiverktyg, öronproppar, ett sovunderlag, ”småpengar och spelkort” eller något annat tidsfördriv. Det vore också bra att ha en mindre överlevnadsförpackning bestående av samma produkter alltid när man rör sig utanför hemmet med tanke på om man eventuellt måste ta skydd.

När man tar skydd stänger man dörrarna och fönstren i bostaden och stänger av alla elanordningar med undantag för kylanordningarna.

Om fastigheten hör till distributionsnätet för stadsgas och det finns gasanordningar i fastigheten ska man på förhand ta reda på var gasens huvudventil finns. När man tar skydd stängs huvudventilen till gas. Efter att skyddssituationen tagit slut ska man öppna gasventilen först efter att eventuella skador har utretts.

7.1.4. Sällskapsdjur

Det finns inga bestämmelser om rätten att föra in sällskapsdjur i befolkningsskyddet. Fastighetens ägare beslutar om användningen av utrymmena. I flera lagar finns bestämmelser om assistanshundarnas rätt att följa med den som hunden assisterar, och hundarna har rätt att ta skydd i befolkningsskyddet med den person de assisterar. Vid behov ordnar man så att rättigheten verkställs i skyddet.

Helsingfors stad har beslutat att sällskapsdjur inte får föras in i de bergskyddsrum som staden förvaltar. Staden motiverar sitt beslut på flera sätt. Samma saker talar för att sällskapsdjur inte heller förs in i andra skyddsrum:

- skyddsrummet har dimensionerats endast för personer, beroende på skyddsrummet och byggnadstidpunkten, med en storlek på 0,6–0,75 m² per skyddsbehövande, något mer i bergskyddsrum.
- när skyddsrummet skyddas med spärrdrift där frisk luft inte kan tas in i skyddsrummet stiger skyddstemperaturen rätt snabbt över gränsen för värmebölja

- det kan uppstå kraftiga allergiska reaktioner bland de som tagit skydd, i synnerhet vid spärrdrift där luften inte växlar.
- i skyddsrummen finns torrklosetter bara för människor
- det går inte att på ett säkert sätt säkerställa hur djuren reagerar på trängsel, värme, buller och andra djur

Det rekommenderas att sällskapsdjur lämnas i en trygg miljö hemma, helst i ett rum utan fönster där man lämnat vatten och mat åt dem. I byggnader där det finns källare eller andra underjordiska utrymmen kan man på förhand kartlägga platser där sällskapsdjur tryggt kan lämnas kvar.

Bostadsaktiebolagslagen föreskriver att bostadsaktiestämman beslutar om användningen av gemensamma utrymmen, om inte något annat följer av bolagsordningen. Bostadsaktiestämman beslutar likaså om användningen av de utrymmen bolaget äger, om inte något annat följer av bolagsordningen. Beslutsfattandet om användningen av gemensamma utrymmen i hyreshus fastställs i lagen om samförvaltning i hyreshus. Enligt lagen utövas beslutanderätten i fråga om användningen av gemensamma utrymmen av boendestämman eller boendekommittén, om boendestämman har valt en sådan.

De bergskyddsrum som staden förvaltar är allmänna platser och där iakttas vad som föreskrivs i ordningslagen.

7.2. Beskrivning av verksamheten när man tar skydd

7.2.1. Förordnande att ta skydd

Under normala förhållanden när myndigheterna ger befolkningen ett förordnande att ta skydd sker det som skydd inomhus. När det har bestämts att befolkningsskydden ska sättas i skick, innebär myndigheternas förordnande om att ta skydd, alltid att ta skydd i närmaste befolkningsskydd. Om ett sådant skydd inte finns tar man skydd i inomhusutrymmen som ger ett så gott skydd som möjligt.

Förordnande om att ta skydd kan ges med hjälp av befolkningslarm, radio- eller tv-meddelande eller ett Nödcentralsmeddelande som sänds till smarttelefonen (app 112). När det under undantagsförhållanden förordnas att medborgare ska ta skydd, säkerställs i enlighet med vad som planerats på förhand att alla som bor eller arbetar i byggnaden ska larmas till att omedelbart söka sig till befolkningsskyddet.

I detta skede stängs eventuellt öppna spärrventiler för vatten, avlopp och för uppvärmning på vintern. Om byggnaden är ansluten till distributionsnätet för gas stängs huvudventilen på det sätt som har beskrivits ovan.

När alla har kommit till skyddet stängs dörrarna och skyddet inleds i slussrummet, om inte något annat har bestämts. Radiojouren inleds för uppföljning av myndighetsmeddelanden.

Det rekommenderas att en lägesdagbok förs i skyddet och att namnen på de som tagit skydd samlas i en lista i början av skyddet.

7.2.2. Ledning i skyddet

En på förhand utsedd skyddsledare börjar omedelbart efter att ha anlänt till skyddet leda skyddet, om hen inte är närvarande tar skyddets skötare ledningsansvaret.

7.2.3. Organisering under skyddet

Om inte något annat har överenskommits på förhand, utser den som leder verksamheten de personer som vid respektive tidpunkt ska bistå skyddets skötare med att sörja för skyddets dörrar och förbindelseleder, uppgifter i anslutning till ventilationen, radiojour osv.

7.2.4. Driftlägen under skyddet

Det finns tre egentliga skyddslägen: stängd drift, filtreringsdrift och förbikopplingsdrift.

I stängd drift tas luft inte in i skyddet och luft lämnar inte skyddet. I filtreringsdrift tas luft till skyddet med ventilationsanordningar under undantagsförhållanden via filter och den avlägsnas genom övertrycksventiler från skyddet, dock så att övertrycket bevaras i skyddet. I förbikopplingsdrift tas luft till skydden ofiltrerad med utrustning under undantagsförhållanden, vilket möjliggör ventilation av skyddet, men på grund av tryckventiler är de som tagit skydd skyddade mot den eventuella tryckverkan av explosionen.

Skyddandet inleds, om inte något annat har bestämts, i stängd drift och man lyssnar till myndigheternas anvisningar på radio. Genom beslut av skyddsledaren kan man flytta till förbikopplingsdrift när lägesbilden har klarnat, om inte den luft som tas utifrån bedöms medföra fara. Man kan variera skyddsdriftslägen enligt situationen. Om lukt av rök eller gas upptäcks t.ex. i den luft som tas ut utifrån, övergår man omedelbart till stängd drift. Vid behov kan en spanare skickas ut ur skyddet klädd i skyddsutrustning för att utreda situationen som råder där ute.

I stängd drift strävar man efter att undvika all onödig värmebildning och syreförbrukning. Man avstår i mån av möjlighet från att laga sådan mat som ger överskottstemperatur och undviker att röra sig i onödan. I mån av möjlighet övergår man dock snabbt till filtrerings- eller förbikopplingsdrift, eftersom temperaturen i stängd drift snabbt brukar stiga till följd av att människorna utstrålar värme. På samma sätt stiger koldioxidmängden och syremängden minskar. I filtreringsdrift är luftflödesmängden väsentligt mindre på grund av filtrens motstånd och därför övergår man genast när situationen tillåter förbikopplingsdrift för att förbättra ventilationen.

Under skyddstiden strävar man efter att iaktta en sedvanlig dygnsrytm. Om skyddstiden förlängs, delas de som tagit skydd in i tre grupper och man strävar efter att verka i tre skift så att en grupp sover i tur och ordning och två grupper är vakna. Man får lämna skyddsrummet endast med skyddsledarens tillstånd.

7.2.5. Verksamhet efter skyddet

När myndigheterna har larmat att fara är över, informerat via medierna om att behovet av skydd upphör eller då skyddsledaren har fattat beslut om att häva skyddet, inleds omedelbart servicefunktionerna för skyddet.

Avfall som uppkommit i skyddet transporteras bort från därifrån, skyddet rengörs och vädras för följande användning. Vattencisterner i skyddet fylls och i reservkraftverksförsedda skydd fyller man på smörjmedel och bränslen enligt den verkliga förbrukningen. Om skyddets skyddsmaterial har använts ska de fyllas på.

Alla som tagit skydd ska delta i de uppgifter som nämns ovan.

7.3. Att ta skydd i bergskyddsrum

7.3.1. Normal användning upphör

I nästan alla bergskyddsrum finns verksamhet under normala förhållanden. Skyddsrummen fungerar som lager, parkeringslokaler, hobbyutrymmen, idrottslokaler eller som en kombination av dessa.

När ett myndighetsförordnande om inrättande av skyddsrum har utfärdats, töms och rengörs skyddsrummen. För detta ansvarar de som använder skydden under normala förhållanden. Redan under normala förhållanden förutsätts det att skyddsrummens användare utarbetar en tömningsplan. Om flera användare använder samma skydd under normala förhållanden, gör de tillsammans upp en tömningsplan. Där beskrivs med vilken personal skyddet töms, på vilket sätt och vart varorna transporteras samt hur städningen ordnas osv.

När skyddsrummet har tömts och städats, sörjer den stampersonal som reserverats för bergskyddsrummen för beredningen av tekniska anordningar för skyddsrum samt bl.a. genom att samla torrklosetternas utrustning och skyddsbäddar samt genom att dela upp skyddsrummen i avdelningar. I skyddsrummen bereds också första hjälpen-avdelningarna. Dessutom placeras skyltar utanför skyddet på förhand fastställda ställen. Frivilliga kan då kallas till hjälp genom myndighetsinformation.

För arrangemangen för de metrostationer i centrum som fungerar som bergskyddsrum svarar Stadstrafik Ab.

7.3.2. Beskrivning av verksamheten gemensamt skyddsrum – allmänt skyddsrum

Såsom beskrivs i de tidigare avsnitten "områdesbyggande 1960–2020 och gemensamma bergskyddsrum" och "allmänna bergskyddsrum", tar en del av Helsingfors invånare, personer som arbetar och besöker Helsingfors när situationen skydd i närmaste bergskyddsrum.

I skyddssituationer finns ovan beskrivna stampersonal i bergskyddsrummen. Stampersonalen har utbildats och reserverats på förhand. I situationer med hot om väpnat angrepp enligt beredskapslagen och då beredskapen höjs förordnas stampersonal till befolkningsskyddsuppgifter och anställs till Helsingfors stad.

Stampersonalen tar hand om öppnandet av dörrarna vid ingångarna, sköter vid behov om rengöringsverksamheten, bistår de skyddsbehövande och stängningen av dörrarna.

För användningen av ventilationsaggregatet och reservkraftsaggregatet i bergsskyddsrummet svarar en teknisk grupp.

För den prehospitla akutsjukvården svarar på förhand utsedda första hjälpen-grupper.

Ovannämnda grupper kompletteras vid behov med personer som utses bland de som tagit skydd.

7.3.3. Att ta skydd i bergskyddsrum

Om en byggnad som saknar eget skyddsrum, tillhör insamlingsområdet för ett gemensamt bergskyddsrum eller finns i närheten av ett allmänt bergskyddsrum, antecknas saken i räddningsplanen och meddelas byggnadens användare. Bergskyddsrummen har i regel flera ingångar. Senast när beredskapen höjs och det bestäms att skyddsrummen ska sättas i skick ska den närmaste ingången och den snabbaste vägen till den utredas. Man bereder sig på att ta med det skyddsmaterial som skaffats för huset (beskrivs i punkt 6.1.7) till bergskyddsrummet. Med hjälp av utrustningen kan man delta i skyddets gemensamma arbeten, t.ex. transport av avfall, och vid behov kan man gå för att utfodra sällskapsdjur som lämnats där hemma.

När larmet går kan den befolkning som rör sig i staden ta skydd i närmaste bergskyddsrum.

Hallarna i stora bergrum, med undantag av metrostationer, delas in i avdelningar. Avdelningarna fylls i ankomstordning från och med avdelningen längst bort. I bergskyddsrummen bildas också första hjälpen-avdelningar och bäddavdelningar. När man kommer till skyddet måste man absolut följa de anvisningar som ges.

I bergskyddsrummen kan man bli tvungen att övergå till torrklosetter. De som tagit skydd förutsätts ta med sig egna hygienartiklar.

Om skyddstiden blir lång, strävar man efter att dela in de som tagit skydd i tre grupper, av vilka en i tur och ordning vilar.

Man får lämna skyddet först när skyddets ledning ger tillstånd att öppna skyddsdörrarna. På så sätt tryggas säkerheten för alla som tagit skydd.

7.4. Ledning, uppgifter och organisering i bergsskyddet

I allmänna bergskyddsrum och gemensamma bergskyddsrum som förvaltas av Helsingfors stad leds verksamheten av en av staden tillsatt tjänsteinnehavare. Ledaren eller dennes biträde utser bland de skyddsbehövande ett tillräckligt antal annan personal, såsom skyddsavdelningarnas övervakare, ordningsvakter, servicepersonal i skyddet osv. Den frivilliga personal som utsetts av skyddsledaren samt stampersonalen går att identifiera med de signalvästar som tilldelats dem. På västen står personens uppgift.

Bergskyddsrum är utrustade med centralradiosystem, genom vilka man vid behov kan ge de som tagit skydd anvisningar eller be specialister anmäla sig till skyddsledaren.

7.4.1. Ledning av skyddet på stadsnivå

7.4.2. Beskrivning av ledningssystemet för den allmänna befolkningsskyddsorganisationen

Befolkningsskyddet i Helsingfors leds och samordnas av Helsingfors ledningscentral (HelJoKe). Det allmänna befolkningsskyddet genomförs med alla stadskoncernens resurser. Dessutom sköter flera andra myndighetsaktörer samt många kommersiella aktörer uppgifter inom det allmänna befolkningsskyddet i enlighet med sin sektorslagstiftning. De viktigaste samarbetsparterna utser sin representant till HelJoKe. Varje aktörs ledning under normala förhållanden svarar sektorsspecifikt för ledningen av den egna operativa verksamheten.

I räddningsverksamhet där räddningsledaren behöver hjälp av yrkesutbildade personer från andra branscher på en olycksplats leds verksamheten av räddningsledaren.

Den egna beredskapen i fastigheter leds av de regionala ledningsplatserna för befolkningsskyddet som lyder under HelJoKe. Ledningen sker i samarbete med den räddningsmyndighet som leder räddningsverksamheten i området.

7.4.3. Nivåer

För organisering av ledningen av befolkningens beredskap på eget initiativ är Helsingfors indelat i fyra områden för räddningsverksamheten, dessa områden är indelade i mindre områden, i enlighet med Helsingfors distriktsfördelningssystem enligt grunddistrikt i s.k. skyddsblock (SluL).

Under normala förhållanden svarar räddningsverkets brandinspektörer, räddningsverkets rådgivningsgrupp för konstruktiv planering samt befolkningsskyddsenhetens planerare på frågor som gäller strukturellt skydd. Räddningsverkets växel 09-310 1651.

Under undantagsförhållanden besvaras frågor och eventuella stödbehov av den allmänna befolkningsskyddsorganisationens regionala lednings- eller kontaktpunkter. Deras kontaktuppgifter informeras när beredskapen höjs på räddningsverkets webbplats och genom pressmeddelanden.

7.4.4. Ledning av det allmänna befolkningsskyddet

Helsingfors ledningscentral (HelJoKe) leder befolkningsskyddets helhet i Helsingfors. Det har reserverats lokaler för ledningscentralen under normala förhållanden. Ledningscentralens verksamhet inleds enligt hotbedömningen vid behov när beredskapen för befolkningsskyddet höjs. I dess verksamhet deltar Helsingfors stads egna och behövliga representanter för andra aktörer än stadens interna aktörer. HelJoKe:

- samordnar användningen av stadskoncernens resurser
- samordnar användningen av stadskoncernens befolkningsskyddsresurser
- styr verksamheten vid befolkningsskyddsorganisationernas regionala ledningsställen.
- ansvarar för att varna befolkningen
- fastställer skyddsnivån i skyddsrummen utifrån de samlade uppgifterna
- ansvarar för analys av den samlade lägesinformationen

- ansvarar för informationen på stadsnivå om befolkningsskyddet
- stöder andra myndigheters verksamhet och information enligt separat överenskommelse
- ansvarar för andra uppgifter inom det allmänna befolkningsskyddet som ålagts den

Beslut om höjning av Helsingfors befolkningsskyddsberedskap fattas enligt de ledningsförhållanden som beskrivs i Helsingfors stads förvaltningsstadga. Kanslichefen beslutar om ordnandet och genomförandet av beredskapen och kontinuitetshanteringen.

Källor och bilagor

Bilaga 1:

Källor:

Bostadsaktiebolagslagen 22.12.2009/1599 11 §

https://www.digita.fi/wp-content/uploads/2020/01/radio_opas_final.pdf

https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/19_06_17_Tutkimuskatsauksia_2_Ansala.pdf

https://www.hel.fi/static/liitteet/pela/Tutkimus/Vaestonsuoja_ohje_asiakkaille_18_17HAKE.pdf

<https://www.nkl.fi/fi/artikkeli/opaskoiran-kayttajan-oikeudet>

Ordningslagen 27.6.2003/612

Seminarieriet "Kotieläimet poikkeusoloissa" HelPePaNk 27.11.2003 Tuija Saari djurskyddsveterinär

Lagen om ändring av lagen om befolkningskydd 304/1990:

<https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/1990/19900304>

Lagen om samförvaltning i hyreshus 649/1990

Jord- och skogsbruksministeriets förordning om livsmedelshygien i vissa livsmedelslokaler (20.12.2011/1367) 18 §

Telefonsamtal JM - liro Tuomioksa, nätverksövervakare Auris Energia 27.2.2023

Telefonsamtal tillsynsveterinär Heidi Nissinen – Markkanen 10.3.2023

Handbok för mottagning av radio Traficom

Strafflagen (19.12.1889/39) 11 kap. 11 § och 47 kap. 3 §

Inrikesministeriet "Suojarakennusten teknillisiä määräyksiä 20.2.1941"

Inrikesministeriets förordning om skyddsrum av skyddsladd S1 och K av armerad betong 1385/2006 20.12.2006

Inrikesministeriets förordning om tekniska krav på skyddsrum och om underhåll av anordningar i skyddsrum 506/2011

Inrikesministeriets beslut om skyddsrum i klass B och C 14.6.1963

Inrikesministeriets beslut om skyddsrum i klass B och C 30.6.1959

Inrikesministeriets beslut nr 429 19.11.1954

Inrikesministeriets beslut om skyddsrum i klass Si Nr 561 29.6.1971

IM förordning nr 261 om ändring av befolkningskyddsförordningen 24.5.1963

SPEK Väestönsuojan huolto ja käyttö ISBN 978-951-797-472-1 (inb.)

Suojelutoimet säteilyvaaratilanteissa 20.12.2022 Ohje VAL 1

Strålsäkerhetscentralen, anvisning om jod: <https://www.stuk.fi/aiheet/sateilyvaara/toimintaohjeet-sateilyvaaratilanteissa/joditabletit>

Talosuojeluohje sarja A:23 SM Pelastusosaston julkaisu

Arbetskyddsförvaltningen, anvisningar: <https://www.tyosuojelu.fi/tyoterveys-ja-tapaturmat/ensiapuvalmius>

Arbetskyddscentralen, Första hjälpen-beredskap <https://ttk.fi/tyoterveysyhteistyö/tyopaikan-tyoterveyspalvelut/ensiapuvalmius/>

Arbetskyddslagen 23.8.2002/738

Beredskapslagen 29.12.2011/1552

Valtioneuvoston Ajankohtaissementeko turvallisuusympäristön muutoksesta 13.04.2022

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-772-0>

Statsrådets förordning om krav för säkerhet och hälsa på arbetsplatsen 18.6.2003/577

Statsrådets förordning om anordningar och utrustning i skyddsrum 409/2011

Statsrådets förordning om skyddsrum 5.5.2011/408

Varautumisen ja väestönsuojelun sanasto (TSK 39) ISBN 978-951-797-320-5 (inb.)

Väestönsuojien rakentamisohteet 1939 Väestönsuojelupäällikön esikunnan ohteet

Väestönsuojaamisen käsikirja Tietosatama Oy 2017 ISBN 978-951-885-376-6

Diskrimineringslagen (1325/2014) 5 §, 8 §, 15 §